

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

**TÜRK SİGORTACILIK SİSTEMİNDE KATILIM
SİGORTACILIĞININ YERİ VE ÖNEMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Sedat ŞİMŞEK

Çorum - 2022

TÜRK SİGORTACILIK SİSTEMİNDE KATILIM SİGORTACILIĞININ YERİ VE ÖNEMİ

Ahmet Sedat ŞİMŞEK

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. İsmail YILDIRIM

Çorum - 2022

Ahmet Sedat ŞİMŞEK tarafından hazırlanan **“Türk Sigortacılık Sisteminde Katılım Sigortacılığının Yeri ve Önemi”** adlı tez çalışması .../.../..... tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmail YILDIRIM

.....

Dr. Öğretim Üyesi Tuba GÜLCEMAL

.....

Dr. Öğretim Üyesi Recep ÇAKAR

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile Ahmet Sedat ŞİMŞEK'in Bankacılık ve Finans Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora derecesi alması onanmıştır.

(İmza)

Prof. Dr. Muhammed Asif Yoldaş

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Ahmet Sedat ŞİMŞEK

TÜRK SİGORTACILIK SİSTEMİNDE KATILIM SİGORTACILIĞININ YERİ VE ÖNEMİ

Ahmet Sedat ŞİMŞEK

ORCID: 0000-0001-6585-016X

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2022

ÖZET

Özellikle son yıllarda önemli ölçüde gelişme gösteren ve bankacılık sektöründe gittikçe büyümekte olan bir yere sahip olan katılım bankacılığı, verdiği hizmetler açısından konvansiyonel bankacılıkla eşit düzeye yaklaşmıştır. Katılım sigortaları tarafından sunulan sigortacılık hizmetleri, İslami usullere uygun tekafül sisteminin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışmada Türkiye Finans ve Vakıf Katılım Bankaları'nın 2016-2021 yılları arası sundukları hizmetler TKBB raporları çerçevesinde karşılaştırılmış ve katılım sigortacılığının Türk bankalarında ülke ekonomisine sağladığı katkı ortaya konmuştur.

Anahtar Kavramlar: Katılım Bankası, Katılım Sigortacılığı, Vakıf Katılım, Türkiye Finans Katılım

Bilim Kodu: 118209

THE PLACE AND IMPORTANCE OF PARTICIPATION INSURANCE IN THE TURKISH INSURANCE SYSTEM

Ahmet Sedat ŞİMŞEK

ORCID: 0000-0001-6585-016X

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

May 2022

ABSTRACT

In particular, participation banking, which has been significantly improving in recent years and is growing in the banking sector, has come close to the same level as conventional banking in terms of its services. The insurance services provided by the accession insurance policies have led to the emphasis on the monopoly system in accordance with Islamic procedures. In this study, the services offered by Turkish Finance and Foundation participation banks from 2016-2021 were compared under the TKBB reports and the contribution of participation insurance to the country's economy in Turkish banks was found.

Keywords: Participation Bank, Accession Insurance, Vakıf participation, Turkey Finance participation

Science Code: 118209

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın planlanması ve yürütölmesi süreçlerinin her aşamasında değerli bilgileri ve yönlendirmeleri ile yol gösterici olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. İsmail Yıldırım'a teőekkürlerimi sunarım.

Bu çalıőmayı; bana olan inancı, hedeflerime ulaşma hususunda sonsuz desteği ile yanımda olan sevgili eőim Merve Şimşek'e ve bu süreçte araőtırmalara yoğunlaşıp bir nebze ihmal ettiğim çocuklarım ınar ve Hilal'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

SİGORTACILIK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sigorta ve Sigortacılık.....	3
1.2. Sigortanın Önemi.....	4
1.3. Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi.....	5
1.3.1. Dünyada sigortacılığın gelişimi.....	6
1.3.2. Türkiye’de sigortacılık ve tarihsel gelişimi.....	7
1.3.3. Türkiye’de sigortacılığın temel sorunları.....	9
1.3.4. Sigortacılığın gelişememe nedenleri.....	11

2. BÖLÜM

KATILIM SİGORTACILIĞI (TEKAFÜL SİSTEMİ)

2.1. Katılım Sigortacılığı Kavramı ve Tanımı.....	13
2.2. Katılım Sigortacılığı Amacı.....	14
2.2.1. İslami prensiplerin ekonomik hayata uygulanması.....	14
2.2.2. Ekonomik hedeflere ulaşılmasının kolaylaştırılması.....	15
2.2.3. Dengeli bir finans sistemi kurulması.....	15

	Sayfa
2.2.5. Kâr elde edilmesi.....	15
2.3. Katılım Sigortacılığı Kapsamı	16
2.4. Katılım Sigortacılığında Kavramlar.....	17
2.4.2. Mudarebe kavramı	18
2.4.3. Wakalah kavramı	19
2.4.4. Mudarip kavramı.....	20
2.4.5. Rabbu'l mal kavramı.....	20
2.4.6. Riba kavramı	20
2.4.7. Garar ve cehalet kavramları	21
2.4.8. Maisir kavramı	21
2.5. Katılım Sigortacılığının İşleyişi.....	22
2.4.1. Özel cari hesap	22
2.4.2. Kâr- zarar katılımı (yatırım hesabı)	23
2.4.3. Kıymetli madenler hesabı.....	24
2.5. Katılım Sigortacılığı Modelleri	24
2.5.1. Mudarebe (kâr-zarar katılımı) sigortacılık modeli.....	24
2.5.2. Vekâlet yönetim sigortacılık modeli	25
2.5.3. Hibrit (karma) sigortacılık modeli.....	26
3.2. Katılım Sigortacılığı ve Geleneksel Sigortacılığın Farkları	27

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KATILIM SİGORTACILIĞININ DURUMU VE GELECEĞİ

3.1. Katılım Sigortacılığı Sisteminin Özellikleri	30
3.4. Türkiye'de Katılım Sigortacılığının Durumu.....	31
3.4. Türkiye'de Katılım Sigortacılığının Geleceği.....	34
3.4.1. Katılım sigortacılığının geliştirilmesine yönelik öneriler	37

4. BÖLÜM**TÜRKİYE'DEKİ KAMU SERMAYELİ KATILIM BANKALARI İLE ÖZEL SERMAYELİ KATILIM BANKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI: TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI VE VAKIF KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ**

4.1. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları ve Genel Durum	40
4.1.1. Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları	42
4.2. Türkiye Finans Katılım Bankası	43
4.3. Vakıf Katılım	43
4.4. Yıllara Göre Türkiye Finans Ve Vakıf Katılım Bankalarının Sigortacılık Faaliyetleri ve (Türkiye Finans Katılım Bankası İle Vakıf Katılım Bankası'nın) TKBB Raporları Çerçevesinde Karşılaştırılması	44
4.4.1. Genel finansal göstergeler	44
4.4.2. Genel değerlendirme	53
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	54
KAYNAKÇA	56

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Katılım Sigortacılığı Ve Genel Sigortacılığın Karşılaştırılması	28
Tablo 3.1. Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler.....	33
Tablo 3.2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri Ve Ortaklık Yapısı	34
Tablo 4.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri Ve Sektörün 2009-2019 Yılları Prim Üretimleri.....	40
Tablo 4.2. Katılım Sigortacılığı 2009-2019 Prim Üretimleri.....	41
Tablo 4.3. Katılım Bankaları Şube Ve Personel Sayısı Gelişimi (2010-2021)	42
Tablo 4.4. Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katılım Bankalarının Anlaşmalı Oldukları Sigorta Şirketleri.....	45
Tablo 4.5. 2016 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	46
Tablo 4.6. 2017 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	47
Tablo 4.7. 2018 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	48
Tablo 4.8. 2019 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	49
Tablo 4.9. 2020 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	51
Tablo 4.10. 2021 Yılı Türkiye Finans Katılım Ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler	52

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Katılım Sigortacılığı İşleyişi	22
Şekil 2.2. Mudarebe Sigortacılık Modeli İşleyişi	25
Şekil 2.3. Vekâlet Tekafül Yapısının İşleyişi	26
Şekil 2.4. Hibrit (Karma) Tekafül Yapısının İşleyişi	27

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

AAOIFI	İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
BES	Bireysel Emeklilik Sigortası
DK	Faizsiz Finans Danışma Kurulu
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Sigorta, bireylerin gerçekleşmesi muhtemel olaylar karşısında maruz kaldıkları ekonomik olumsuzluklardan kendilerini güvenceye almak gereksinimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Toplumsal yapıda ortaya çıkan değişim ve gelişimle birlikte bireyler finansal varlıklarını tehdit eden unsurlar karşı daha dikkatli hareket etmeye başlamış, riskleri öngörebilir hale gelmiştir. Tehdit ve riskler zaman içinde bir sigorta uygulamasını zorunlu hale getirmiştir.

Bireyin risk nedeniyle maruz kaldığı zararın aynı riske maruz kalan kişiler topluluğunun katılımıyla giderilmesi çok daha kolaydır. Bu minvalde sigorta, aynı riske sahip olan bir grubun ortaya çıkabilecek hasarlara bir arada karşı koyma prensibine dayanmaktadır. Sigortacılığın mantığında, olumsuz rastlantılar karşısında daha az şanslı olanların karşı kariya kaldığı zararın, aynı riskle karşılaşmasına rağmen, tesadüfen rizikodan kurtulan kişiler arasında paylaşılması esas alınmaktadır. Temel amaç, ortaya çıkabilecek hasarın engellenmesinden çok hasar yükünün gruptaki kişilere dağıtılması ve taşınabilir hale getirilmesidir. Böylelikle hem istenen teminat sağlanabilmekte hem de bir açıdan hasarın şiddetinin ne derecede olacağı belirli hale getirilmektedir.

Finansal güvenin temininde bireysel tasarruflar tek başına yeterli olamamaktadır ancak sigorta çerçevesindeki risklerden kaynaklanan zararlar sigortacı tarafından tahsil edilmekte olan primlerle karşılandığı için, sigorta sayesinde kişi başına ayrılan ihtiyat fon tutarı büyük oranda aşağı çekilmektedir. Aynı zamanda sigortalı grubuna dâhil olan katılımcı sayısının yükselmesi riski daha da böyle böldüğü için hasar payı daha da azalmaktadır. Bu prensip sigortacılıkta risk hesaplamasının temelini meydana getiren “büyük sayılar kanunu” olarak isimlendirilmektedir. Buna göre bir olaya yönelik tekrarlama ihtimali ne kadar yüksekse beklenen değeri o kadar yaklaşmaktadır. Sigortalı sayısının artırılması ile risk daha geniş bir alana yayılmaktadır. Böylece sigortacının tazminat ödeme olasılığı azalmaktadır ve böylece hem sigortalıların hem de sigortacıların menfaatleri, prim hesabı ile güvenceye alınmaktadır. Klasik sigortacılığın temel mantığını içermekle birlikte, bazı ilke ve uygulamalara farklı bir bakış açısıyla yaklaşan İslami sigortacılık ya da katılım sigortacılığı (tekafül sistemi), geleneksel sigorta uygulamasına alternatif teşkil etmekte ve aynı zamanda sigortacılığı yorumlayışındaki farklılıklarıyla birlikte, klasik sigorta uygulamasını zenginleştiren bir rol üstlenmektedir.

Bu çalışmada, katılım sigortacılığının ülkemizdeki durumu ve ilerleyen süreçte konuyla ilişkin gelişmeler bir alan araştırması çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde sigorta, sigortacılık kavramları ele alınmakta ve dünyada, Türkiye’de sigortacılık faaliyetlerinin gelişimi incelenmektedir.

İkinci bölümde katılım sigortacılığı kavramına yer verilmekte, bu kapsamda katılım sigortacılığının amacı, kapsamı, işleyişi ve biçimleri ele alınmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde katılım sigortacılığı sisteminin detaylarına yer verilmekte, geleneksel sigortacılıktan ayrılan yönleri ele alınmakta ve ilerleyen süreçte ne durumda olacağı ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Ülkemizde yeni bir oluşum sayılabilecek katılım sigortacılığının günümüzdeki durumunun ve ilerleyen süreçteki akıbetinin nasıl olacağına yönelik hazırlanan çalışmanın son bölümünde ise Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankaları'nda katılım sigortacılığı uygulamalarını da içeren genel durumları TKBB Finansal raporları bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

SİGORTACILIK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sigorta ve Sigortacılık

Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) Sigorta Hukuku adlı bölümünde sigorta tanımı düzenlenmiş olup bu kanunun 1263. maddesinde sigorta; *"Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini, halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır"* şeklinde ifade edilmektedir (TTK 5. Kitap 1. Fesil Md. 1263).

Sigorta, bireysel zararların birlikte karşılama gereksiniminden doğmuştur. Bir başka ifade ile sigorta, benzer ya da aynı risklere maruz kalan kişiler için rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak gereksinimin belirli bir karşılıkla giderilmesine ilişkin yasal bir talep hakkı oluşturulmasıdır (Aybay, 2002, s.21).

Sigortanın en önemli özelliği riski dağıtmasıdır. Bu sistem aracılığıyla bir bireyin karşı karşıya kaldığı risk sebebiyle maruz kaldığı zarar, aynı riskle maruz kalıp henüz zarara uğramamış bireylerin katılımıyla daha da kolaylaşmaktadır. Bu da bireyin geleceğe yönelik bir endişe taşımadan yaşamını sürdürmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinde en önemli faktör durumunda bulunan riskin de tanımlanması gerekmektedir. Risk, henüz gerçekleşmemiş olan ancak gerçekleşme olasılığı bulunan tehdit, tehlike olarak açıklanabilir.

Risk, bireyler ve kurumlar için oldukça etkili ve önemli bir kavramdır. Risk yönetiminde uzun zamandır sigorta mekanizması önemli bir rol üstlenmiş durumdadır. Toplum içinde yaşamakta olan bireyin yaşamı ve sahip olduğu mallar, daima risk altında ve çeşitli tehlikelere karşı savunmasızdır. Bu tehlikelerden doğabilecek zararlar bireyler tarafından bazı durumlarda bireysel kazançlardan tasarruf edilerek karşılanırken bazen birden fazla bireyin bir araya gelmesi ile çözümlenebilmektedir. Kazancın bir kısmının tasarruf edilmesi yolu ile risk sonucu ortaya çıkabilecek zararlara karşı korunmaya yönelik çabalar her zaman ve her durumda yeterli olmayabilir. Mevcut tasarruflar zararın karşılanması için yetersiz kalabilir. Çünkü riskin gerçekleşme olasılığı her an söz konusudur. Bu nedenle bireylerin karşılayabilecekleri aynı türden tehlikeler karşısında birleşmesi, bireysel olarak altından kalkılamayan zararların toplu olarak karşılanması, çoğunluğa dağıtma yoluyla zararın önlenmesi gibi faaliyetler sigortanın temelini oluşturmaktadır. Sigorta şirketleri de bu dayanışmanın yürütücüsü konumundadır. Bunun yanı sıra söz konusu riskler sadece gerçek kişileri değil tüzel kişileri de kapsamaktadır (Evren, 2007, s.7).

1.2. Sigortanın Önemi

Sigorta gereksinimi, bugünden gelecekte yaşanması muhtemel olan sigortalının fiziksel, mali ve beşeri varlığı ile sorumluluklarının, olası ya da tesadüfi risklere karşı korunması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Gelecekteki olası risk, bir stres ve kaygı sebebidir. Bu riskin gerçekleşmesi durumunda sigorta, kaybın yerine konmasını ve zararın giderilmesini sağlamaktadır. Sigortacılıkla birlikte ortaya çıkan işlevler, insan yaşamında mevcut olan ve tesadüfi biçimde gelişen, para birimi olarak karşılığı bulunan, ölçülebilen bütün risklerin kontrol altına alınması; ekonomik, sosyal ve siyasi hayatta istikrarın ve refahın sağlanması ile ilgilidir (Uralcan, 2005, s.2).

Sigorta ile diğer ürünler arasındaki en önemli fark, sigortanın ileriye dönük bir hizmet olması, gelecekte oluşabilecek bir gereksinimin giderilmesi için satın alınmasıdır. Sigorta bir çeşit güvencedir ve bu sektörün temel varlık sebebi, can ve mal güvenliği sebebiyle oluşan risklerin maddi karşılığının verilmesinde kolaylık sağlanmasıdır.

Ulusal kalkınma ve uluslararası pazarlar ile bütünleşmeye yönelik süreçler, sosyal ve finansal birçok risk meydana getirmektedir. Yüksek enflasyon, konjonktürel dalgalanmalar, teknolojik değişimler vb. unsurlara ek olarak dikkatsizlik, hırsızlık, sahtekârlık gibi sosyal risk ile ilgili unsurlar ile doğal afetler, ulusal varlık ve kaynaklarda zarara ve kayıplara yol açabilmektedir. Hizmet sektöründe önemli bir yere sahip olan sigortacılık sektörü, ulusal kaynak ve varlıkların karşı karşıya kalabileceği ya da kaldığı zararların minimize edilmesi işlevine sahiptir.

Sigortacılıkla ilgili faaliyetler, uluslararası ticaret ve ekonomik ilişkilerde genişletici etkindir. Sigorta kuruluşları birer yatırım aracı olup bu kurumlarda pek çok personel istihdam edilmektedir. Aynı zamanda ulusal açıdan sigorta işlemleri tasarruflar için kaynak oluşturan vergilere önemli ölçüde katkı sağlaması yönünden de önemlidir.

Kapsamlı bir dayanışma etkinliği olarak ifade edilebilecek olan sigorta, bireylerin ve işletmelerin muhtemel kayıplarını aynı risklerle karşılaşma olasılığı bulunan bir topluluğa paylaştırmakta ve güvence maliyetini azaltarak zararın daha hızlı bir biçimde karşılanmasını sağlamaktadır. Sigorta kurumu güvence arayışını kültürel, coğrafi veya etnik şartlara bağlı kalmaksızın genişletmektedir. Muhtemel risklerin gerçekleşmesi ile birlikte hem aileler hem de işletmeler zor durumda kalmakta olup yaşamını sürdürmekte, gereksinimlerini karşılamakta ve ayakta kalmakta zorlanmaktadır. Sigorta bireysel açıdan ve işletmeler açısından destek sağlayarak faaliyetlerin belirli bir biçimde ve istikrarla sürdürülmesine katkı sağlamaktır ve böylece sosyoekonomik çöküşü önlemekte ya da en aza indirmektedir (Yayla, 2019, s.115).

Sigorta ile finansal aktörlerin teşebbüs gücü artmakta olup her yeni sene farklı risklere sahiptir ve girişimcinin başarılı olmasına yönelik bir garanti söz konusu değildir. Bir girişim başarısız olduğunda girişimci için bedeli çok ağır olabilmektedir. Sigorta bu noktada

girişimde maliyetleri düşürmekte ve girişimcinin çok daha cesur ve rekabetçi bir yaklaşıma sahip olmasını teşvik etmektedir. Bunun yanında sigorta aracılığıyla girişimci, sermayesinden çok daha büyük bir bölümü yatırım için ayırabilmektedir. Riskin yüksek olması girişimcileri malların fiyatlarını yüksek tutmaya teşvik etmektedir. Riskin azaltılması ise tam tersi etki yaratmakta ve fiyatları aşağı çekmeyi özendirilmektedir. Böylece sigorta sayesinde malların fiyatları düşmektedir (Yayla, 2019, s.115).

Günümüzde sigortacılık sektörü toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir ve en önemli ekonomik kurumlarından bir tanesidir. Gelişmiş ve refah düzeyi yüksek ülkelerde sigortacılık sektörü, özellikle son yıllarda oldukça önemli bir hale gelmiş; özellikle hayat sigortacılığı çerçevesindeki fonlar sigortacılık sektörünü sermaye piyasasında önemli bir duruma getirmiştir. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ekonomik sorunların kaynağı genel olarak tasarrufun yeterli olmamasıdır. Bu ülkelerin gelişiminde ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için potansiyel tasarruf kaynaklarının kullanıma açılması, toplam tasarrufun artırılması ve yatırımların yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu yönüyle sigorta sektörü mevcut ve potansiyel tasarrufların fiili tasarruflara dönüşmesinde etkili bir role sahiptir. Sigortacılık sektörü çerçevesinde ortaya çıkan fonlar gelişmekte olan ülkelerde kalkınma için önemli bir kaynak haline gelebilmektedir (Ayhan ve Özcan, 2018, s.79).

Bireylerin veya kurumların gelecekte ortaya çıkması muhtemel riskler karşısında yaşayacakları finansal kayıtların, mali ve fiziksel sorumlulukların korunması temelinden ortaya çıkmıştır. Bireyler yaşamları boyunca mali kaynaklarını korumak istemektedir. Sigorta ile ortaya çıkabilecek riskler en aza indirilebilmekte ve mali kaynaklar korunabilmektedir. İnsan yaşamını derinden etkileyen ve tesadüfî bir biçimde gerçekleşen, para ile ölçülebilen risklerin korunması, sigortacılığın temel işlevidir. Sigortanın piyasadaki diğer ürünlerden farkı; şu anda mevcut olmayan, gelecekte ortaya çıkması muhtemel olan bir gereksinimin karşılanması için önceden alınan bir önlem, bir güvence olmasıdır. Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörü belli bir düzeye ulaşmıştır. Bu yüzden gelişmiş ülkelerde yeni pazar arayışları ortaya çıkmış, gelişmekte olan ülkelerdeki sigortalabilir potansiyeller açığa çıkmıştır; çünkü gelişmekte olan ülkelerde sigortacılık sektörüne yapılacak yatırımlar sigorta pazarına önemli bir katkı sağlayacaktır (Özüdoğru, 2017, s.39).

1.3. Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

Oldukça eski dönemlerden beri var olan bir sosyal hizmet olarak sigortacılık, para ekonomisinin henüz uygulamada olmadığı ve mal değişimi ile gerçekleşen ticaret döneminde kullanılmamıştır, çünkü bu dönemde sigortacılık için bir gereklilik bulunmamaktadır. Sigortacılık tarihine ilişkin çalışmalar dikkate alındığında, bu yöndeki faaliyetlerin başlangıç zamanı net olarak bilinmemektedir. Ancak toplumsal hayata geçiş, ekonomik, yasal ve teknolojik gelişmelerin gerçekleşmeye başlaması ile risk ve tehlikeler her birey için hayatın

bir parçası haline gelmiş ve ciddi manada sigortaya gereksinim ortaya çıkmıştır (Demir, 1996, s.7).

Sigorta, bireysel ve tüzel risklerin paylaşımı amacıyla ortaya çıkan, zamanla gelişen, değişen yararlı bir unsur haline gelmiştir. Bugünkü manada prim karşılığı sigorta ortaçağın son dönemlerinde ortaya çıkmış olup riziko paylaşımının öncülerine daha eski dönemlerde de rastlanmaktadır (Partal İleri, 2008, s.8).

1.3.1. Dünyada sigortacılığın gelişimi

Dünya genelinde ilk sigortacılık benzeri uygulamalar Babil Devleti'nde günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce görülmüştür. Babil şehri, eski dönemlerde ticaret merkezi olup burada kervan tacirlerine sermayedarlar borç vermiş, kervanların güvenliği sağlanmış, kervanların soyulma durumunda tüccarların borçları silinmiş ve bunun karşılığında borçlar tüccarlar tarafından geri ödendiği zaman taşınan riskin karşılığında verilen borç miktarı üzerinden bir miktar para almışlardır. Bu durum daha sonra Kral Hammurabi tarafından yasallaştırılmıştır. Hammurabi Kanunları'nın en önemli özelliklerinden bir tanesi haydutlar tarafından saldırıya uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılırak ödenmesinin öngörülmesidir. Bu durum tehlike paylaşımının ilk örneğidir (<http://www.tsb.org.tr>).

Konuya yer veren bazı kaynaklarda, sigortacılığın MÖ. 3000 yılında Çinli tüccarlar tarafından uygulanan bir sistem olduğu da ifade edilmektedir. Denizaşırı ticaret yapan yatırımcı ve tüccarlar yaptıkları işlerden kar sağlamayı garantilemek istemiştir. Bir yük gemisinin denizde kaybolması ya da korsanlar tarafından geminin, malların, mürettebatın zarar görmesi gibi durumlarda malların ve gemi güvenliğinin sigorta usulü ile sağlandığı bilinmektedir (Yıldız, 2011, s.45). MS. 1250'lerde Floransa, Venedik, Cenova kentlerinde prim esaslı sigorta uygulamalarına rastlanmaktadır. Günümüzdekine benzer bir sistemden söz edilmesi ise 14. yüzyılda mümkün olmuştur. Bu dönemde ekonomik koşulların değişmesi ile ticari faaliyetlerde de çok büyük değişiklikler meydana gelmiş; deniz ticareti bakımından oldukça ileri konumda bulunan İtalya'da sigortaya gereksinim ortaya çıkmış, ilk kez "deniz sigortası" kavramı da burada kullanılmıştır. İlk sigorta poliçesi olarak kabul edilen antlaşma İtalya'nın Cenova Limanı'ndan Mayorka'ya "Santa Clara" adlı geminin yükünü temin etmek amacıyla 23 Ekim 1347 tarihinde düzenlenmiştir. İlk sigorta şirketi ise 1424'te Cenova'da kurulmuştur. 1435'te ise deniz sigortacılığına yönelik ilk mevzuat olan Barcelona Fermanı yayınlanmıştır. İtalya'da gerçekleşen bu gelişmeler sonrasında İngiltere'de de 18. yüzyıldan itibaren gelişmeler görülmeye başlanmıştır (Ünder, 2008, s.5).

Günümüzde uygulanmakta olan yaşam ve sağlık sigortalarının ilk örneklerine ise 15. yüzyılda rastlanır. 18 Haziran 1538 tarihinde ilk hayat sigortası poliçesi kesilmiş olup bu poliçe 12 aylık teminat poliçesidir ve William Gibbons'a aittir (Evren, 2007, s.11).

Sigortacılık alanında en önemli gelişmelerden biri ise Londra'da 1666'da meydana gelen, dört gün süren yüz kilise ve on üç bin evin yanmasına neden olan yangındır. Bu afet halkın korkmasına yol açmış ve büyük felaketlerin sonuçlarına yönelik tedbir alınmasını gündeme getirmiştir. Bu fikirden hareketle 1667'de İngiltere'de Yangın Bürosu kurulmuş, 1684'te ilk yangın sigorta şirketi olan *Frinty Societe* faaliyete alınmıştır. Ardından 1696'da *Hand in Hand* ve 1704'te *Lonbard House* adlı şirketler kurulmuştur.

Sigortacılığın bir gereksinim olarak toplumda ortaya çıkması ve gelişmesi genellikle büyük afet ve felaketleri takiben gerçekleşmiştir. Modern sigortacılığın ortaya çıkışında kara ve deniz sigortacılığına soygunlar ve yangınlar, kaza sigortacılığına ise bireysel kazalar, tren kazaları sebep olmuştur. Aynı zamanda sanayinin gelişmesi sonucunda ortaya çıkan önemli teknik hasarlar da mühendislik sigortalarının gelişmesini sağlamıştır (Akgül, 2010, s.12).

1.3.2. Türkiye'de sigortacılık ve tarihsel gelişimi

Türk sigortacılık sektörünün tam manasıyla ne zaman başladığına yönelik detaylı bilgi bulunmamasıyla birlikte resmi bir sigortacılık uygulaması olmasa da tarihsel süreçte sigorta faaliyetlerinin yürütüldüğü görülür. Örneğin Anadolu'da Selçuklu Devleti dönemine konaklamak amacıyla kervansaraylara gelen kişilerin kervanları ve can güvenliği sağlanmaktadır. Konaklama sırasında konaklayan kişinin kervanına bir yağma faaliyeti gerçekleşirse veya bir hırsızlık olayı söz konusu olursa zarar kervansaray yetkililerince karşılanmaktadır. Bu uygulama tüccarlar için bir tür sigorta faaliyetidir (Kızıltan, 2011, s.16).

Osmanlı Devleti döneminde Ahilik Teşkilatı, sigortacılık sisteminde önemli bir aşamadır. Bu teşkilat çerçevesinde oluşturulan yardım sandıkları, sigortacılık hareketleri için başlangıç noktası kabul edilmektedir. söz konusu sandıklar yangın, ölüm gibi risklere karşı teşkilat üyelerinin zararlarını karşılamada kullanılmıştır (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008, s. 138).

1870 yılı yazında İstanbul Beyoğlu'nda kentin büyük bir kısmına zarar veren bir yangın felaketi ortaya çıkmış ve Osmanlı Devleti'nde sigortaya ilişkin faaliyetler de bu felaket sonrasında duyulmaya başlanmıştır. Bunun yanında 1872'de *Sun, Northern ve North British* adlı İngiliz şirketleri sigortacılık faaliyetine başlamıştır. 1878'de Fransız bir sigorta şirketi açılmış 1899'da ülkemizde 11 sigorta şirketi acenteliği faaliyet yürütmeye başlamıştır (Yeğin, 2013, s. 32). Aynı zamanda 1893'te yabancı sermayeli ilk Türk şirketi olan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi kurulmuş ve faaliyet göstermeye başlamıştır.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte toplumda meydana gelen köklü değişiklikler sigortacılık alanında da görülmüştür. Günümüzde Türkiye Sigorta Birliği'ne bağlı toplamda 67 şirket faaliyet göstermekte olup bunların 41 tanesi hayat dışı, 33 reasürans şirketi, 23 hayat şirketinden oluşmaktadır. Şirketlerin çalışmaları çerçevesinde yıllık yaklaşık 40 milyar Türk Lirası prim üretimine ulaşılmıştır ancak günümüzde hem kanuni hem de sektörel açıdan

önemli bir ilerleme kaydedilmesine rağmen, gelişmiş ekonomiler ile karşılaştırıldığında sigortacılığın henüz istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu aşamada katılım sigortacılığı daha çok mütedeyyin kesimin sigortaya ilgisini çekebilmek amacıyla tartışılan bir konu olarak gündemdedir (Demirci, 2019, s.27).

Özellikle bankaların kurulmaya başlanması ile sigortaya yönelik faaliyetlerin de ülkemizde aktif hale gelmeye başladığı görülmektedir. İlk aşamada Türk Sigortacılık sektörü finansal kayıpların önlenmesi için faaliyet gösteren faaliyetler yürütmüştür. Bu dönemde sigorta sektörü devlet tarafından belirlenmiş olan uygulama ve tarifelerle sınırlandırılmıştır. 1990 yılı itibarıyla bu alandaki sınırlamaların kalkması ve serbest tarife uygulamasına geçilmesi ile birlikte sektör de hızla gelişmiş, fon oluşturma bu uygulamadan sonra ciddi biçimde uygulanmaya başlanmıştır (Şahin, 2006, s.70).

Cumhuriyet'in ilan edilmesine kadar Türk sermayesi ile işletilen bir sigorta şirketi mevcut değildir. O güne kadar kurulmuş olan Türk isimli şirketler yabancı kaynaklıdır. Cumhuriyet'in ilanına kadar bazı yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılar ile iş birliği yaparak yerli şirketler kurmaya çalışmışlardır. Yabancı şirketlerden bir tanesi 1911'de Şeyhülislamdan aldığı bir fetva ile sigorta yaptırmanın caiz olması için sigortanın yabancı memlekette bulunan bir şirkette yaptırılması gerektiğine yönelik bir açıklamada bulunmuştur. Bu gelişme sebebiyle Anadolu topraklarında Cumhuriyet Dönemi öncesindeki sigorta işlemlerinin hep yabancı temsilcilikler kanalıyla yürütülmesi söz konusudur. Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra dönemin imkânları ve fikir yapısına uygun olarak devlet eliyle ve devlet öncülüğünde şirketler oluşturulması kararı ile birlikte, yeni sigorta şirketleri kurmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra sigorta faaliyetlerinin belirli bir düzen çerçevesinde ilerlemesi için yasal bir altyapının oluşturulması, reasürans faaliyetlerinin bir sisteme kavuşturulması için de önemli çalışmalar yapılmıştır (Akgül, 2010, s.14).

1924'de çıkarılan kanun çerçevesinde sigorta şirketlerinin her çeşit yazışmalarında Türkçe kullanması zorunlu hale gelmiştir. Böylece sigorta şirketlerinin poliçe ve kayıtlarını Fransızca ve İngilizce olarak düzenlemelerine bir son verilmiştir. Aynı zamanda bu tarihte, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temelini meydana getiren Sigortacılar Kulübü kurulmuştur. Bu kulüp 1925'te Sigortacılar Daire-yi Merkeziyesi ile değiştirilmiştir. Dünyada kurulan ilk denebilecek reasürans şirketi olan Milli Reasürans, 1929 itibari ile faaliyet göstermeye başlamıştır. Milli Reasürans TAŞ'ın kurulması sonrasında Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı ve yerli tüm sigorta şirketleri topladıkları sigorta primlerinin yarısını Milli Reasürans'a devretmek zorunda kalmışlardır. Bu uygulama başlangıçta tepkilere tepkilerle karşılaşmış ise de haksız rekabetin ortadan kalkması, suiistimallerin önlenmesi, hasar ödemelerini zamanında yapılması gibi sebeplerle Türk sigortacılığının gelişmesinde önemli bir rol oynamış ve halkın sigorta alanına güven duymasını sağlamıştır (Elbeyli, 2001, s.18).

Sigorta hizmetlerinin neye karşılık geldiği, yaptığı, gerçekleştirdiği faaliyetlerin tam olarak bilinmemesi ile birlikte ihmalcı ve kadercı bir bakış açısına sahip olan Türk halkının sigorta

şirketinden faydalanma durumu da gecikmiştir. 1950'lere kadar hayat sigortası, kaza sigortası, yangın, yaşam gibi alanlarda çalışan sigorta şirketlerinin 50'lerden sonra hemen hemen günümüzde geçerliliğini sürdüren bütün sigorta branşlarında faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir (Evren, 2007, s.14).

1966-1988 yılları arası dönemde Türkiye'de yeni bir şirket oluşturulmasına izin verilmemiştir. 1988 sonrasında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yasak kaldırılmış, kanunla sabit olan koşulların sağlanması çerçevesinde yeni şirketlerin kurulmasına izin verilmiştir. Bu değişikliklerle beraber sigortacılık sektöründe önemli bir gelişme kaydedilmiş, şirket sayısı 2-3 yıl içinde iki katı artmıştır (Taşkın ve Şener, 2004, s.17).

1990 itibarıyla ülkedeki en önemli düzenlemelerden biri olarak tarifeler ve sektöre giriş serbest hale getirilmiş, zorunlu sigortalar ve hayat sigortaları dışında fiyat belirlemesi sigortacı ve sigorta ettiren arasında karşılıklı anlaşmaya bağlanmıştır (Demircioğlu, 2011, s.11). Sigortacılık sektöründe ilerleme ve gelişim oluşabilmesi için ekonominin yabancı ekonomilerle rekabet edebilecek düzeye getirilmesi önemlidir. Türkiye'de son yıllarda sigorta sektörüne yabancı yatırımcıların yönelmesi ve e-sigortacılık işlemlerinin başlamış olmasının yanında, sorunların önemli bir kısmı halen çözülebilmemiş değildir (Taşkın ve Şener, 2004, s.15).

1.3.3. Türkiye'de sigortacılığın temel sorunları

Türkiye'de sigortacılık sektörü henüz gelişmiş ülkelerde olduğu gibi yerleşmiş değildir. Türkiye'de sigortacılık özellikle sağlığın korunması amacıyla devlet eliyle başlatılmış olup sektörün gelişmesi için gereken sosyal, finansal, kültürel ve yasal sorunların çözümü ile ilgili etkili çalışmalar yapılamamasından dolayı yakın zamana kadar sektörde büyük bir gelişme görülmemiştir. Gelişmiş ülkelerde hukuki altyapı yeterli olup, sermaye piyasaları gelişmiştir. Aynı zamanda eğitim düzeyi yüksek olup sigorta bilinci yerleşmiştir. Bu da, sigorta sektörünün kolaylıkla gelişmesine ve büyümesine olanak vermiştir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelere veya az gelişmiş ülkelere ise eğitim düzeyi düşük, sermaye piyasaları tam manası ile gelişmemiş ve yasal düzenlemeler henüz yeterli düzeye ulaşmamıştır. Bu da sigorta sektörünün istenen düzeye ulaşmasını geciktirmiştir.

Günümüzde dünyadaki birçok ülkede sigortacılık ekonomik kalkınma ve büyüme için oldukça önemlidir ve son yıllarda bu önem anlaşılmıştır. Türkiye'de ise kamu kesimindeki yetkili otoriteler, sigorta şirketleri, ticaret faaliyetlerinin artması için bir katkı olarak değerlendirmişlerdir. Bu nedenle oldukça önemli olan sigorta sektörü, finans içindeki gerçek işlevlerini yerine getirebilmesi için gereken donanım ve desteğe hiçbir zaman sahip olamamıştır. Sektörün Türkiye'de istenen düzeyde olmamasının önemli sebeplerinden bir tanesi de sigortacıların etkin bir biçimde tanıtılmamasıdır. Bu sorununun temel nedenleri ise, sigorta pazarlamacılığındaki yetersizlik ve sigorta sektöründe çalışmakta olan bireylerin

eğitim eksikliğidir. Eğitim alanında yaşanmakta olan sorunlar sigorta sektörünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda sektör çalışanlarının eğitimlerine önem verilmesi gerekmektedir, çünkü sigorta personeli tarafından sigortacılık halka anlatılacak ve sigortacılığın tanıtımı yapılacaktır. Bunların yanında sigortacılık sektörünün gelişmemesinin sebeplerinden bir tanesi de, müşteri ilişkilerindeki eksikliklerdir. Mevcut ürünlerin hedef müşteri kitlelerine yeterince tanıtılmaması ve bu ürünlere ilişkin yeni uygulama alanları geliştirilememesidir (Yükçü ve Baklacı, 1998, s.7).

Sigorta işletmeleri, müşterilerin talep ve gereksinimlerini karşılayarak kâr sağlama amacıyla olmalıdır. Oysa sigorta işletmelerinde pazarlamadan ziyade satışa yönelik bir bakış açısı hâkimdir. Hizmet sektöründe bulunan diğer işletmeler gibi sigorta işletmeleri için de pazarlama ve pazarlama stratejileri son derece önemlidir. Türkiye'de sigortacılık müşteri ve pazarlama odaklı bir yapıya henüz kavuşamamıştır. Bunun sonucunda müşterilerin talepleri ve gereksinimleri tam manası ile karşılanamamakta, bu da sigorta bilincinin yayılmamasına neden olmaktadır. Sigorta sektörünün ürün ve teknoloji açısından ülkelerle olan uyumunun sağlanması sonucunda halkın da sigortacılık alanında bakış açısının gelişmesi sağlanabilecektir. Son yıllarda özellikle finansal alanında ortaya çıkan değişiklikler ve rekabetin gittikçe kızışması, finansal hizmet veren işletmelerin ürünlerinde farklılıklar meydana getirmekte ve ürünlerin kişiselleştirilmesi ve müşteriye özel ürünler ortaya konması zorunlu hale gelmektedir. Sigorta hizmeti Türk toplumunda halen büyük oranda lüks olarak değerlendirilmekte, bu da sigorta pazarlamasının yapılmasını zorlaştırmaktadır (Aybay, 2002, s.25).

Sigortacılık sektörü bir lüks olarak değerlendirilmekte bu bağlamda içeriğine yönelik yeterince tanıtımı yapılmamakta, bu da sektörün gidişatının bilinmemesine ve haliyle sektörel bir imaj sorununa yol açmaktadır. Türkiye'de halkın büyük bir kısmı sigortacılık sektörünün finansal ve sosyal işlerini bilmediği için, sigorta işletmeleri, sigorta acenteleri ve hizmetleri ile ilgili düzeltilmesi gereken olumsuz bir imaj söz konusu olabilmektedir. Bu olumsuz imaj sigorta sektörünün pazar payının genişletmesinin önündeki en önemli engellerden bir tanesidir. Bu nedenle Türk ekonomisinde sigortacılığın gereken yeri alması için, sigortacılık ile ilgili gerçek bilgilendirmelerin halka ulaştırılması gerekmektedir (Taşkın ve Şener, 2004, s.23).

Türkiye'de sigortacılık faaliyetlerinin gelişmemesinin bir sebebi de gelir seviyesi yüksek olmayan kişilerin geleceklerinden ziyade, içinde buldukları günü kurtarmaya öncelik vermesi sebebiyle sigortanın gelir düzeyi yüksek kişiler tarafından kullanılabilmesine dair oluşan algıdır. Gelir seviyesindeki dengesizlik ve bozukluk, sigortanın gelişimini ve yayılmasını da engellemektedir (Gençosmanoğlu, 2003, s.104).

1.3.4. Sigortacılığın gelişememe nedenleri

Sigortacılıkta risk dağılımını gerçekleştirilmekte olup gelişim açısından tarihsel süreçte önemli bir yol kat edilmiştir. Özellikle son yıllarda sigortacılık alanında ciddi ilerlemeler olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise henüz tam manası ile istikrarlı ve sağlıklı bir trend yakalandığını söylemek güçtür (Çipil, 2003, s.25).

Türkiye'de sigorta şirketleri sermaye, insan kaynağı bilgi ve beceri gibi birçok açıdan dünyadaki büyük sigorta şirketinin gerisinde kalmıştır. Bu durum özellikle 1990'lı yıllarda ön plana çıkmaktadır. 90'larda sigortacılık şirketlerinin dünyadaki rakipleri karşısında oldukça savunmasız ve kaldıkları görülmektedir (Yücesan, 1998, s.29).

90'lardaki problem günümüzde büyük oranda çözülmüş olsa da kalifiye eleman eksikliği, örgütsel sorunlar, üretim alanındaki sorunlar, sigorta şirketleri arasındaki sorunlar, yasal düzenlemelerdeki eksiklikler sigorta bilincinin tam manası ile yerleşmemesi ve boşluklar halen önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Gelişmiş ekonomilerde teorik bilgiler ile pratik bilgilerin sigortacılık alanında birbirini destekledikleri görülür ancak Türkiye'de pratik ve teori arasında oldukça önemli tutarsızlıklar söz konusudur. Bu nedenle de sigorta sektörü finans sektörü içinde bir türlü istenen düzeye ulaşamamıştır. Gelir dağılımının düzensizliği, ekonomideki istikrarsızlıklar, enflasyonun yüksek olması, toplumun sigortaya ön yargılı yaklaşması gibi unsurlar etkili etkilidir denebilir (Aybay, 2002, s.22).

Türkiye'de gelir seviyesinin yeterli düzeyde olmaması, aynı zamanda gelir dağılımının da son derece düzensiz olması sigortacılık için oldukça olumsuz bir gelişmedir. Sigorta ürünlerine yönelik talebin yükselebilmesi için gelir düzeyindeki düzensizliklerin ve eşitsizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Sigortacılık sektörünün ortaya çıkarttığı makro etkilerin Türkiye'de kısa vadede görülmesi oldukça zordur. Çünkü sigorta şirketleri Türkiye'de mali kurumlar şeklinde değil belirli hasarların giderilmesi ve yasal boşlukların doldurulması için kurulmuş yapılar şeklinde kabul edilen işletmeler arasında yer almaktadır (Gümüş, 2006, s.71).

Sigortacılık açısından ileriye dönük bir teminatın yerine getirilmesi, olumsuz bir durumun gerçekleşmesine bağlıdır. Sigortacı tarafından somut bir satış gerçekleşmediği için satış sırasında sigortanın yararlarını gösterilmesi ya da ifade edilmesi zor olabilmektedir; yani sigortacı Aslında vaat satmaktadır. Bu da toplumun büyük bir kesimi için soyut kalmaktadır (Sarıkayalı, 2000, s.23).

Vatandaşın sigortaya karşı nispeten ilgisizliği, sigortanın bir lüks olarak görülmesi, sigortanın zorunlu bir gereksinim olarak değerlendirilmemesi, Türkiye'de sigortacılığın uzun bir süre boyunca tam manası ile gelişme gösterememesine neden olmuştur. Sigorta şirketlerinin kendi aralarındaki diyaloglarının azlığı, bir sorun yaşandığı anda bir arada hareket edememe

durumu da sektörde gelişime ket vuran durumlardan bir tanesidir. Dünya genelindeki sigorta şirketlerine bakıldığı zaman sigorta şirketlerinin birlikte hareket ettikleri ve rekabet yaratarak başarılı oldukları görülmektedir ancak Türkiye'de yalnızca fiyat rekabeti artmakta, bu da şirketlerin yapısal olarak güçlü bir duruma gelmesini engellemektedir (Yücesan, 1999, s.35).

Halka sigortacılık hizmetlerini sunan kişiler ya da acentelerin mesleki bilgilerinin yetersiz olması, aynı zamanda sahip oldukları bilgileri aktarmada sorun yaşamaları da sigortacılığın gelişimini engelleyen en önemli sebeplerden bir tanesidir. Bu noktada yapılması gereken, sigortacılık sektöründe istihdam edilecek olan personelin bu alanda yetkin hale getirilmesinin sağlanması, doğrudan satış sisteminin geliştirilmesi, sigortanın yalnızca lüks bir durum olmadığı ve birçok sebeple zorunluluk olduğunun net bir net ve ikna edici bir biçimde anlatılması gerekmektedir. Son yıllarda sigortacılık alanında çeşitli değişimler olmuş özellikle katılım sigortacılığı ön plana çıkmaya başlamıştır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde katılım sigortacılığı, yani tekafül sistemi detayları ile ele alınmaktadır.

2. BÖLÜM

KATILIM SİGORTACILIĞI (TEKAFÜL SİSTEMİ)

2.1. Katılım Sigortacılığı Kavramı ve Tanımı

Katılım sigortacılığı, iş birliği, sosyal dayanışma, yardımlaşma vb. İslami referanslara dayanan ve kayıpların ortak bir şekilde giderilmesini amaçlayan bir güvenlik mekanizması olarak tanımlanmaktadır. İlk defa Uluslararası İslami İktisat Kongresi'nde 1976'da geleneksel sigortacılık uygulamalarının İslam'a uygun olmadığına yönelik tezlere karşı bir çözüm yolu olarak ortaya atılmıştır (Qureshi, 2011, s.279). Sudan'da 1979'da ilk İslami Sigorta Şirketi kurulmuş olup Suudi Arabistan'da geleneksel sigorta sözleşmelerinin yasaklanarak İslami Arap Sigorta Şirketi'nin faaliyete başlaması ile teorik tartışmalar uygulamaya geçirilmiştir (Ashraf vd., 2014, s.149).

"Katılım" veya "tekafül" sigortacılığı olarak kullanılan tanım, Türkiye'de çoğunlukla "katılım sigortacılığı" olarak kullanılmaktadır. Arapçadan gelen 'tekâfül', "karşılıklı garanti vermek", "birbirine kefil olmak" anlamlarına gelmektedir. Bu sigortacılık biçiminde temel amaç, sigortalıların dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma amacı taşıyarak bir arada bulunması ve herkesten toplanan katkı paylarının risk ile karşı karşıya kalan kişiler tarafından kullanımudur. Katılım sigortacılığı bireylerin bir araya gelmesi ve içlerinden zarara uğrayan kişinin zararının tazmini üzerine yapılan bir yardımlaşmadır. Bu sistemde toplanan fonlar, yardımlaşma sandığı olarak adlandırılan prim havuzunda birikmekte; poliçe sahipleri ise riskli durumlarda olanların zararlarını bu havuzdan ödemektedir (Akkan, 2019, s.3).

"Ülkemizde Bakanlar Kurulu'nca 15.12.1983 tarihinde kabul edilen Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'de belirtildiği üzere kâr ve zarara katılma esasına göre çalışan bu bankacılık türü ilk defa 'özel finans kurumu' kavramı ile Türk Finans sisteminde yer almıştır. Özellikle yurtdışı işlemlerinde ve piyasalarda 'özel finans kurumu' (*Special Finance House*) ifadesinin açıklanması ihtiyacının doğurduğu sorunlar ve muhatapların karşılarında bir 'banka' olup olmadığı yönündeki kuşkularının giderilmesi amacıyla faizsiz prensipler dâhilindeki kâr-zarara katılımı temsilen 'katılım', içinde buldukları sektörü ve faaliyet alanlarını temsil etmesi amacıyla 'banka' ibareleri kullanılarak 5411 sayılı bankacılık kanuna göre katılım bankası şeklinde ifade edilmeye başlanmıştır" (TKBB).

Türkiye'de katılım sigortacılığına yönelik ilk adım 20 Aralık 2017'de Hazine Müsteşarlığı tarafından yürürlüğe alınan "Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile katılım sigortacılığının mevzuat anlamında alt yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Terminolojik bakımdan İslami sigortacılık, günümüz ekonomik literatüründe "tekafül", uluslararası alanda ise "takafül" olarak ifade edilmektedir. Katılım sigortacılığı, İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe ve Denetim Kurumu tarafından (AAOIFI Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) "*İslami Sigorta, belirli rizikolara*

maruz şahısların bu rizikoların gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararların telafisi üzerine anlaşmalarıdır” biçiminde tanımlanmıştır (Demirci, 2019, s.29).

Yönetmelik’te geçen Tanımlar başlıklı 2. madde (f) bendinde katılım sigortacılığı *“Katılımcıların kendileri ile diğer katılımcıların tazminat ve/veya birikim ödemelerine ilişkin taleplerinin karşılanmasını teminen oluşturulan risk fonuna katkıda buldukları, söz konusu fonun sigortacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiş bir sigorta şirketi tarafından katılım finans ilkelerine uygun olarak yönetildiği ve ortak risk paylaşımı ile dayanışma esaslarına dayanan sigorta türünü ifade eder”* biçiminde açıklanmıştır.

2.2. Katılım Sigortacılığı Amacı

İslami usullere uygun olan katılım bankacılığında temel amaç, İslam dinince caiz olan prensipler çerçevesinde ekonomiye katkı sağlanmasıdır. Katılım bankacılığı aracılığıyla özellikle faiz konusunda hassasiyete sahip olan toplumlarda fon oluşturmalarına katılımları sağlarken bunun için uygun bir zeminin de hazırlanması gerekir. Bu yüzden mevcut hukuk sistemi çerçevesinde İslami bankacılık yaklaşımı prensibinden hareket eden katılım bankacılığının temel amacı faizin mevcut olmadığı, zarar ve kâr paylaşımı yapılan, İslami kuralara riayet eden ticaret biçimlerini barındıran bir piyasa meydana getirilmesidir (Özulucan ve Deran, 2009, s.89). Aşağıda, katılım bankacılığının ve sigortacılığının amaçlarına yer verilmektedir.

2.2.1. İslami prensiplerin ekonomik hayata uygulanması

Katılım bankacılığında en önemli amaçlardan biri, ekonominin İslam’a uygun ekonomik prensipler çerçevesinde geliştirilmesidir. İslamiyet’te mevcut olan faizin caiz olmaması sebebiyle geleneksel bankalardan uzak durmayı tercih eden birey ve kurumların tasarrufları atıl kalmaktadır. Atıl durumdaki tasarrufların ekonomiye kazandırılmasında katılım bankaları önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda atıl haldeki fonlar ekonomiye dâhil edilmekte, ekonomik büyüme ve istihdam olanakları sağlanmaktadır. İslam; sosyal, dini ve ekonomik açılarda bir bütündür. Katılım bankacılığı da İslam prensiplerinin her alanda uygulanmasına yönelik gereklilik ve taleplerin uygulanmasına, bu yöndeki çabalara aracı olmakta ve bunlara ek olarak geleneksel bankacılık ile ortaya çıkan sorunlara akılcı ve pratik çözümler getirilmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak katılım bankaları İslami hassasiyetleri dikkate alarak ekonomik faaliyet gösterilmesini sağlamaktadır denebilir (Doğan, 2008, s.16).

2.2.2. Ekonomik hedeflere ulaşılmasının kolaylaştırılması

Katılım bankacılığının oluşturulmasında ve faaliyet göstermeye başlamasında en önemli amaçlardan bir tanesi de sosyal ve finansal hedeflerin balarıyla uygulanmasına olanak sağlanmasıdır. Hem toplumsal hem de finansal ilişkileri düzenleyen katılım bankaları, sosyal ve finansal hedeflerin uygulanabilirliğini artırmakta, her iki alanda da ortaya çıkan ve çıkması muhtemel gereksinimlerin karşılanmasına destek olmaktadır (Özkan, 2012, s.22).

2.2.3. Dengeli bir finans sistemi kurulması

Bankacılık hizmetlerine ek olarak müşterileri için faizsiz alternatifler sunan katılım bankaları, kâr-zarar ortaklığı ve ticaret için toplanan fonları kullanma prensibi ile hareket etmekte, ticari faaliyetlerin finanse edilmesini prensip haline getiren kurumlardır. Bir alışverişin faizsiz olarak değerlendirilebilmesi için taraflar arasında gerçekleşen faaliyetin faizsiz sisteme uygun biçimde olması ve karşılıklı rıza göstermeye dayanması gerekmektedir. Bu nedenle katılım bankalarında külfet nimet arası dengenin kurulmasını sağlayan bir finansal sistem kurulması amaçlanmaktadır. Faizsiz anlayış çerçevesinde çalışan katılım bankalarının faaliyet göstermesi, hem bireylere hem kurumlara finansal olanaklar sağlamakta hem de sosyal tatmini beraberinde getirmektedir.

2.2.4. Medeniyete faydalı bir kurum kazandırılması

Katılım bankacılığının ve faaliyetlerinin başarılı olabilmesi hem İslam dünyasının sosyal güvenliğinin ve refahının sağlanması hem de medeniyete hayırlı bir miras bırakılabilmesi açısından önemli görülmektedir (Bilir, 2010, s.21).

2.2.5. Kâr elde edilmesi

Katılım bankacılığında da her işletmede olduğu gibi temel amaçlar arasında kâr sağlanması yer almaktadır. Katılım bankaları, katılım hesaplarında biriktirilen fonları farklı yöntemlerle bütün aktörlerin hizmetine sunarak kâr sağlamakta, bu kârı da bütün katılımcıları ile paylaşmaktadır. Sigortacılık yaklaşımı, gereksinimlerin karşılanmasında bir aracı kurum olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında faizsiz bankacılığın içinde bulunduğu ortamın bozuk şartlarına rağmen başarılı ve canlı kalabilmesi için olabildiğince kâr olanaklarından yararlanması kaçınılmazdır. Ancak bu durum hiçbir surette beklenen sosyal ve ekonomik asli amaçlara ve İslami usullere aykırı olmamalıdır (Özkan, 2012, s.22).

2.3. Katılım Sigortacılığı Kapsamı

Katılım sigortacılığı temel olarak kâr ve zarar paylaşımı, bağış (teberru) ve ortak garanti vb. prensipler çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Her ne kadar günümüzde farklı uygulama biçimleri kullanılmakta ise de katılım bankacılığında temel prensiplerden biri katılımcılardan birikim ödemeleri ve tazminat yoluyla yasal yükümlülükler için katkı primi toplanması ve bu katkılardan meydana gelen risk fonu ile sermayedarlardan sağlanan fonun katılım sigortacısı tarafından İslami usullere uygun bir biçimde uygun yatırım araçlarında değerlendirilmesidir. Bir tür emek-sermaye ortaklığı sözleşmesi (mudarebe) bağlamında elde edilen fonlardan sağlanan kâr/zarar şirket ve katılımcılar arasında yapılan antlaşma çerçevesinde daha önceden belirlenen oranlara uygun bir biçimde paylaşılmaktadır.

Katılımcılar tarafından yapılan katkıların tamamı bağış olarak değerlendirilmekte, böylelikle sigorta sözleşmelerinde yer alan belirsizlik unsuru ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Sistem bir yönden de katılımcıların karşılıklı olarak birbirlerine ve ortaya çıkabilecek finansal risklere karşı ortak bir garanti sağlama esasına dayanmaktadır (Ashraf vd., 2014, s.140).

Tekafül sigorta (*takaful insurance*), katılımcıların karşılıklı yardımlaşma (teavün) ve gönüllü katkı (teberru) esaslarıyla bir araya getirilmesine dayanmaktadır. Çeşitli riskler için katılımcılar tarafından yapılan ödemelerle bir fon meydana getirmektedir. Söz konusu fon, riskin oluşması durumunda katılımcıya zararının karşılanması için verilir. Fondaki para miktarı yeterli olmazsa katılımcılardan ekstra para alınmaktadır. Fonda para artması durumunda bu tutarın katılımcılara iadesi yapılmaktadır. Tekafül sigortacılığında katılımcılar tarafından sağlanan ödemelerle oluşturulan bir fon ve sigorta şirketleri sermaye sahiplerinin paralarını ifade eden fon ayırıcıdır. Bunun yanında tekafül sigorta şirketi tarafından İslami şartların dışında bir yatırım yapılmaması gerekir. Bu çalışma mantığına sahip olması nedeniyle tekafül sigortalı kooperatif (mütüel) sigortacılıkla oldukça benzerlik göstermektedir. Tekafül sigortalının;

- Faiz (riba)
- Aşırı risk alma (maisir)
- Sözleşmede belirsiz ya da net olmayan hususlar (gharar)
- İslami olarak uygun olmadığı düşünülen yatırımlar (haram) unsurlarını içermemesi gerekmektedir (Polat, 2015, s.71, 72).

Katılım (tekafül) sigortacılığı ile geleneksel şirketler arasında güvence sağlama bakımından önemli bir benzerlik söz konusudur. Bu bakımdan katılım sigortacılığı şirketleri mütüel (kooperatif) sigorta şirketlerine veya vakıf sandıklarına benzetilebilir.

Katılım sigortacılığında kavramsal olarak katılımcıların ortak bir garanti sağlanması temelinden hareket edilmekte ve böyle bir koruma sistemi öngörülmektedir. Ancak

geleneksel sigortacılıkta sigortalının ödediği prim karşısında ortaya çıkan zarara yönelik tazminatın ödenmesi hedef alınmaktadır. Katılım sigortacılığında fikri altyapı dini referanslarla meydana gelmiştir. Geleneksel sigortacılık ise ödenmekte olan prim karşılığında belirsizliğin sigortacıyı aktarıma mantığına uygun şekilde çalışmaktadır. Geleneksel sigortacılıkta zararı sigorta şirketi karşılarken katılım sigortasında gruba üye olan bütün katılımcılar dayanışma ve yardımlaşma mantığı çerçevesinde zararı üstlenmektedir. Geleneksel sigortada temel güdü, kâr kazancı iken katılım sigortasında kar dağılımlarıdır (Demirci, 2019, s.30).

Katılım sigortacılığında risk ve primin mübadelesi söz konusu değildir, yani katılımcılar herhangi bir teminat satın almamakta, sigortacı da kurduğun sözleşmenin karşılığında bir kapasite ile hareket etmek durumunda kalmamakta; yalnızca taraflar riskin ortak bir biçimde paylaşılması için bir araya gelmektedir. Yani bir tür puan yönetimi denilebilir. Katılım sigortacılığı çerçevesinde sigortacı yaptığı işlemlerden ve sermayedarlardan kazandığı ücretle katılımcılara ait olan risk fonunu iki ayrı hesapta yürütmektedir. Sermayedarlardan elde ettiği fonla katılımcıların sigortacı faaliyetleri, yani ödedikleri sabit ücretler, şirket kârını meydana getirmektedir. Ortaya çıkan hasarlar ve masraflar sigortalılar adına risk fonundan şirket tarafından karşılanmaktadır. Bunun fazla çıkması durumunda bu fazlalık katılımcılara koydukları hisse karşılığında kâr olarak geri ödenmektedir, fona yapılan bütün katkılar ve fondan yapılan bütün tazminat ödemeleri bir tür bağış olarak değerlendirmektedir.

Fonda bir açık çıkması durumunda daha sonra şirketin kâr etmesi halinde, katılımcılardan alınması şartıyla fona faizsiz borç sağlayan şirket, risk fonunun açığını geçici olarak kapatmakla yükümlüdür. Geleneksel sigorta sözleşmelerinde sözleşme tarafları olan sigorta ettiren ve Sigortacı karşısında geleneksel sigortacılıkta risk fonunu oluşturan katılımcılar ve bu fonun yönetiminden sorumlu olan işletici yer almaktadır. Her biri hem Sigortacı hem sigortalıdır. Çünkü ortaya çıkan bir zararın, kimin olduğu önemsenmeksizin ödenmesi söz konusudur. Katılım sigortası sözleşmesinde katılımcılarla sözleşme akdedilmesi, katkı primlerinin toplanması, zarara maruz kalan tarafın hasarının giderilmesi gibi fonksiyonları sigortacı üstlenmekte; bir tür aracı acente gibi görevi yürütmektedir. Geleneksel sigorta uygulamasından farklı olarak ortaya çıkacak risklerin büyüklüğüne karşın katılımcılar oluşturdukları fondaki zarar ve kârın sorumluluğunu üstlenmektedir (Demirci, 2019, s.30).

2.4. Katılım Sigortacılığında Kavramlar

Katılım sigortacılığının içerdiği kavramların tanımlanması ve bu kavramların neleri karşıladığının bilinmesi önem arz etmektedir.

2.4.1. Takaful (tekafül) kavramı

Tekafül kavramı, en basit biçimde İslami sigortacılık/katılım sigortacılığının karşılığıdır. Kelime itibarıyla Arapçadan gelen tekafül “ortak fayda, ortak sorumluluk” anlamı taşımaktadır (Kwon, 2007, s.26).

Tekafül sigortacılık, alışılan geleneksel sigortacılık yaklaşımına bir alternatif konumundadır. Sosyal yardımlaşma, sigortalıların zararlarının müşterek olarak tazmin etme ve iş birliğine dayanmaktadır. Belirli bir grup içinde yer alan bireylerin karşılayabileceği olası zarar ve hasarları kendi içlerinde sağladıkları katkılarla paylaşmayı ve telafi etmeyi kabul etmesi anlamına gelmektedir (Khan, 2009, s.13). Aynı zamanda bu sistem yapısı içinde amaç kâr sağlanması değil, bir riskin bir başkası tarafından üstlenilmesi ile ortak bir garanti kurulmasının sağlanmasıdır (Karayazgan, 2008, s.109).

Bu sistem tekafül kavramının ve tekafül sigortacılığının temelini oluşturmaktadır. Bu sistem karşılıklı sigortacılık ile benzerlik göstermekte olup bu türle aralarında ayrıma yo açan unsurlar da bulunmaktadır. Tekafül sistemini klasik sigortacılıktan ayıran en önemli unsurlardan biri, İslam felsefesi temelinden hareket etmesidir. İslam felsefesinin faizi ve faizle sağlanan haksız kazancı, kumarı yasaklaması sebebiyle klasik sigortacılığa bir alternatif oluşturması için geçmiş dönemdeki uygulamaların modernize edilmesi ve klasik sigortacılık yaklaşımında değişiklikler yapılması sonucunda yeni bir sistem olarak ortaya çıkmıştır.

2.4.2. Mudarebe kavramı

Yalnızca İslami sigortacılıkta değil, bütün İslam ekonomisinin içinde yer alan mudarebe kavramı farklı kaynaklarda *mudâraba*, *kırad*, *mudhabarah*, *muamele* gibi isimlerle ifade edilmiştir (Ulusoy, 1997, s.32). Mudarebe, İslam tarihi boyunca uygulanan bir sistem olup günümüzde katılım sigortacılığı modelleri arasında yer almaktadır. Buna göre bir tarafın sahip olduğu sermaye ve diğer tarafın emek gücünün birleştirilmesiyle bir ortaklık ortaya konmaktadır (Kassim, 2008, s.3).

Elinde sermayesi bulunan ancak bilgisi yetersiz olan kişiler ile bilgi birikimine sahip olan kişiler mudarebe usulü ile bir araya gelmekte ve böylelikle sermayenin atıl halde kalması engellenmektedir. Bu sayede ayrıca istihdam olanakları da ortaya çıkarılabilmektedir (Hancı, 2007, s.88).

Mudarebede en önemli hususlardan biri, oluşturulan söz konusu ortaklığın kâr-zarar ortaklığına dayandırılmasıdır. Bir başka önemli nokta, yapılan ortaklık sonucunda ortaya kâr çıkması durumunda, taraflar arasında gerçekleştirilen sözleşme kapsamında kârın belli oranlarda dağılmasıdır (Patel, 2004). Ancak yapılan ortaklık sonucunda zarar oluşması halinde, zarardan sermaye sahibi sorumlu tutulmaktadır. Emek sahibi zaten emeğini harcamakta olduğu için zarardan hissesi bulunmaz.

Kârın dağıtılmasında risk fonu adı verilen fondan ve yatırımlardan sağlanan gelirden; tekafül masraflarının, rezervlerin ve tazminat ödemelerinin çıkarılması sonrasında kalan miktardan kâr paylaşımı yapılmaktadır. Şayet dönem sonunda gelirler giderlerden az ise yani bir zarar söz konusu ise sermaye sahibi bu durumun sorumlusu olur. Bir başka önemli husus da katılımcılar tarafından sağlanan katılım paylarının işleticinin yönetim masraflarının dışında tutulmasıdır. Bu masraflar operasyonel masraflar olarak adlandırılmakta olup yatırım gelirlerinden düşülmektedir.

Mudarebe usulü uygulamaların dezavantajı ise işleticinin açısından yalnızca kâr sağlanması ve yatırım fonlarından gelir sağlanması durumunda masrafların karşılanabilmesidir. Katılımcı için olumsuz yön ise, işleticinin kâr sağlayabilmek için katılımcılara daha fazla fiyatlamada bulunması ve bu durumda katılımcıların masraflarının artmasıdır (Ünal, 2019).

2.4.3. Wakalah kavramı

Farklı kaynaklarda *Wakala*, *Vekâlet*, *Velake* gibi isimlerle isimlendirilen Wakalah kavramı, “birinin adına uygulama yapma, sahip çıkma, muhafaza altına alma” anlamlarına gelmekte olup tekafül usullerinden biridir. Bu modelde, tekafül işleticisi poliçe sahiplerine ait yetkiyi üstlenmekte ve onlar adına işlem yaparak, yaptığı işlemler için ücret almaktadır. Bu ücret, katılımcıların merkezi tekafül fonuna yaptığı ödemelerden karşılanmaktadır. Verilen ücretin oranı daha önceden belirlenmiş olabileceği gibi tekafül fonunun belli bir kısmı da olabilir. Katılımcıların adına işlem yapan aracı, katılımcıların katkısı ile oluşturulan dönem sonu fazlası üzerinden pay alma hakkına sahip değildir (Karayazgan, 2008, s.111). Bu modelde işletici yönünden dezavantaj, kârdan pay alamaması olup işletici mudarebe modelindeki aksine, aldığı komisyona karşılık operasyonel masrafları da karşılayabilmektedir.

Wafk kavramı, Türkçede bulunan “vakıf” kelimesine karşılık gelmekte olup Hz. Peygamber döneminde malların vakıflara bağışlanması ile yoksullara, dini okullara, yetim ve öksüzlere, camii personeline, Mekke ve Medine şehirlerinin bakımlarına, hastanelere bütçe ayrılabilmiştir. Günümüzde de söz konusu dönemdeki uygulamalar ile benzer biçimde, katılımcılar belli bir fona bağış yapmakta ve böylece, katılım esasının bağışla olması ile haksız kazanç olasılığını ortadan kaldırması amaçlanmaktadır (Karayazgan, 2008, s.112).

Fon yönetiminden sorumlu olan taraf, belirli bir vekâlet ücreti ödenmesi karşılığında bütün işlemleri yapmaktadır. Ancak bazı durumlarda fonun yöneticisi, fonun işleticisi veya finanse edeni de olabilmektedir. Her iki durum için de İslami koşullara uygun bir yatırım yapılması sonucunda elde edilen gelirler, muhtemel riskler sonucunda katılımcıların zararlarının giderilmesinde ve şerri şartlara uygun biçimde katılımcıların gelir elde etmesinin sağlanmasında kullanılmaktadır (Karayazgan, 2008, s.112).

2.4.4. Mudarip kavramı

Tekafül modelinde sözü edilen taraflar, işlemlerin yürütülmesinde önemli bir yere sahiptir. tekafül işlemi bir ortaklık çerçevesinde temellenmektedir ve katılımcılar tarafından ortaya konan bir katılım payı mevcuttur. Bu nedenle bu payların yönetilmesi ile ilgili bir tarafın da bulunması gerekmektedir. Kurulan ortaklık çerçevesinde sermaye yönetimini üstlenen kişi mudarip olarak adlandırılmaktadır. Mudarip, ortaklık sonucunda ortaya çıkabilecek zarardan muaftır. Burada asıl amaç mudaribin emeğini ortaya koyması ve bu emeğin sonucunda zarara uğramamasıdır. Mudaribin ortaya koyduğu emek sonucunda kâr ortaya çıktığında mudarip de bu paydan hak kazanmaktadır. Mudarip, tekafül şirketini ifade etmekte ve sermaye yönetimini sermaye sahibi adına üstüne almaktadır (Ünal, 2019).

2.4.5. Rabbu'l mal kavramı

Rabbu'l Mal, tekafül işlemlerinde bulunan taraflardan biri olan, sigortalı olarak kabul edilen kişi veya kurumu, sermaye sahibini temsil etmektedir. Ortaklığa sermaye ile katkı sağlayan taraf, ortaklık sonucunda kâr elde edilmesi durumunda payı nispetinde hak almaktadır. Zarar durumunda ise tüm zarardan sorumlu tutulmaktadır. Aynı zamanda katılım paylarıyla katıldığı fonla temin edilen rizikolarda hasar meydana gelmesi halinde aynı katılım paylarının bir getirisi olarak zararların telafisi de söz konusu olabilmektedir. Bu aşamada her bir katılımcı aynı zamanda diğerinin sigortacısı konumunda olmaktadır. Sonuç olarak Rabbu'l Mal, tekafül sigortacılığı çerçevesinde yürütülen işlemlerde katılımcıyı temsil etmektedir. Ayrıca sermayesini, sigorta ihtiyacını karşılamak için yatırılan katılım payları ile sağlamaktadır (Ünal, 2019).

2.4.6. Riba kavramı

Arapça bir kelime olan riba, "arttırma" anlamında kullanılmaktadır. Kelime anlamının genişletilmesi durumunda "gelişme, çoğalma" anlamlarına gelen kelime İslam hukukunda ise "mübadeleli akitlerde taraflardan birinin hakkı kabul edilen akit sırasında şart koşulan karşılıksız fazlalık" anlamına gelmektedir (Hancı, 2007, s.148).

İslam dünyasında üzerinde fazlaca durulan ve hassasiyet alanı olan bu konuda birçok tartışma söz konusudur. Bu konu temelde faizin yasaklanması ve gerçekleştirilen ticari işlemlerden menedilmesi esasına dayalıdır. Esası meydana getiren amaç ise haksız kazancın ortadan kaldırılmasıdır. Faiz, paranın kendini değerlendirmesi ve belirli bir oran/zaman sonucunda katlanmasıdır. Ancak İslami bakış açısında, bu aşamada sosyal yapı üzerinde haksız kazancın sebep olacağı tahribat göz önüne alınmakta, aynı zamanda toplumların daha sağlıklı bir geleceğe sahip olması, finansal faaliyetlerin daha etkili olması amacıyla faiz yasağı getirilmiştir.

Sigortacılık faaliyetleri çerçevesinde konunun ele alınması durumunda öncelikli olarak sigorta şirketinin sağladığı prim gelirlerinin faizle değerlendirilmesi ve bunun yanında yatırılan primlerden bir zarar meydana gelmemesi halinde sigorta şirketine faizli yatırımlar sonucunda haksız kazanç sağlaması gibi hususlarda faiz sigorta konusu dışında tutulmalıdır.

2.4.7. Garar ve cehalet kavramları

Arapçada “riziko, tehlike” anlamına gelen garar kelimesi, finansal işlemlerde yeterli düzeyde bilgi sahibi olunmadan bir şeyin üstlenilmesi, bir kişinin ne olacağı belli olmayan bir girişime sokulması ve sonuçları hesaplanmadan bir işe hızlı bir biçimde başlanmasını ifade etmektedir. Bunun yanında, yapılan işlemlerde ortaya çıkan belirsizlik de bu kavram ile ifade edilmektedir. Bir durumun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini İslami bakış açısına göre yalnızca yaratıcı bilebilir. Bu nedenle belirsizlik olan bir surumda risk mevcudiyetinde garar kavramı ortaya çıkmaktadır. Çeşitli ayetlerde (Bakara Suresi: 188, Nisa Suresi: 29) bu konu üzerinde durulmaktadır. Garar kavramı beraberinde cehalet kavramını getirmektedir. Garar, belirsizlik olması ve bir şeyin gerçekleşmesinin belirli olup olmamasıdır. Cehalet ise bu konunun önemli vasıfları ile ilgili eksikliklerdir. Paketli bir ürünün satılması buna örnek olarak gösterilebilir. Paket bir nesnedir ancak içindeki nesnenin var olup olmadığı ya da ne durumda olduğu belirsizdir (Ünal, 2019).

Sigortacılık alanında, sigortalanacak olan canın veya malın herhangi bir risk konusunda belirsiz olması, bu belirsiz durum karşısında bir güvence ortaya konmaya çalışılması, İslami inanca göre geleceğin tahmininin yasaklanmış olması nedeniyle bu açıdan klasik sigortacılıkta İslam inancına uygunsuz hareket durumu ortaya çıkmaktadır (Ünal, 2019).

2.4.8. Maisir kavramı

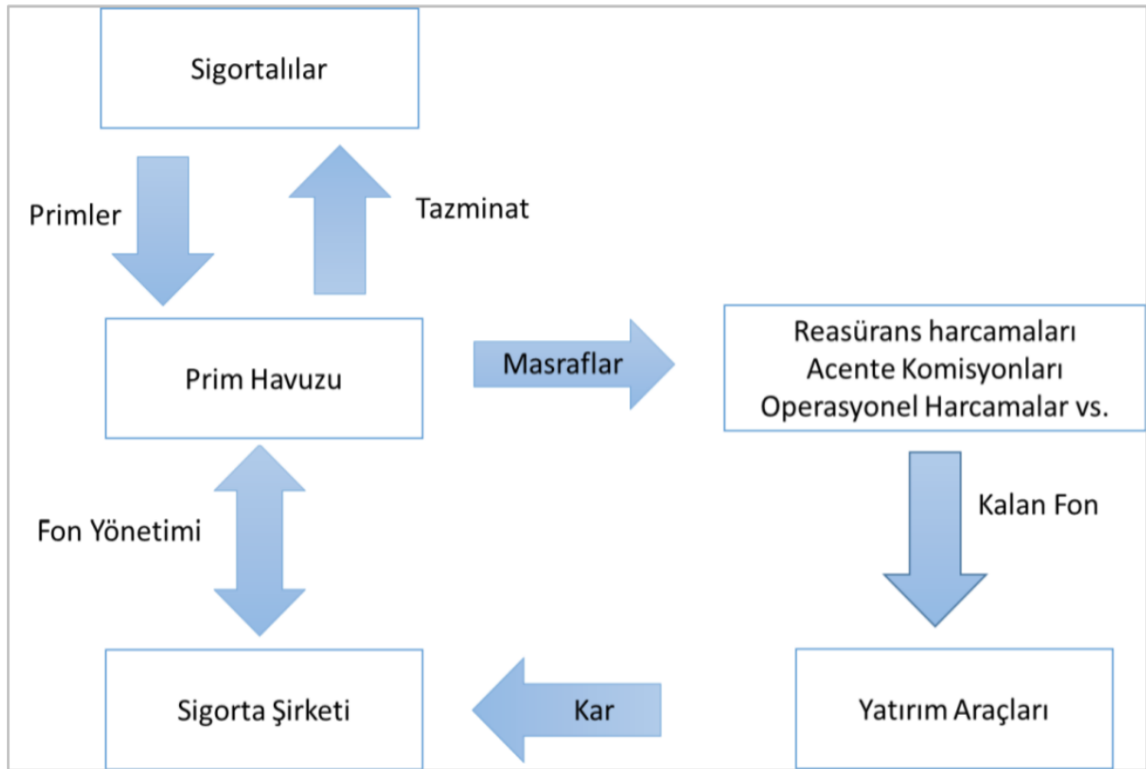
Arapçada Qimar olarak geçen bu kelime, Türkçede kumar anlamında kullanılmaktadır. Kumar ve şans oyunları aracılığıyla sağlanan kazançlar İslam inancında haram kabul edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nde kumar ile ilgili olarak “*Sana şarap ve kumardan soruyorlar. De ki bu ikisinde büyük bir günah ve insanlara bazı yararlar vardır. Ancak günahları yararlarından daha büyüktür*” (Bakara Suresi: 279) ifadesi yer almaktadır.

Kumar oyunu sonucunda kaybetme ve kazanma durumunun bulunması ve bu durumun belirsizliğe yol açması sebebiyle bu noktada Maisir ile Garar ve Cehalet kavramları bir arada yer almaktadır. Sigorta alanında ise belirsizlikten gelir elde edilmesinin haram olması konuyla ilgilidir. Bu noktada İslam düşünürleri tarafından “sigortalanan mal ya da canın üzerinde taşıdığı rizikoların gerçekleşmemesi hali aynı zamanda sigorta şirketine, sigortalılardan elde etmiş olduğu prim gelirlerinden ötürü, haksız bir kazanç sağlamakta

olduğu” ifade edilmektedir. İslam inancı ile oluşan kurallar sonucunda gerçekleştirilen sigortacılık faaliyetleri bu özellik gereği uygun olarak değerlendirilmemektedir (Ünal, 2019).

2.5. Katılım Sigortacılığının İşleyişi

Katılım bankaları faiz sistemine uygun biçimde çalışmazlar. Toplanan fonlar faizle borç için verilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle katılım bankaları üreticiler ya da müşterileri ile alacaklı- borçlu ilişkisi içinde değildir. Aksine, katılım bankalarında hem üreticilerle hem de fon sahipleri ile olan ilişkilerde kâr ve zarar ortaklığı mevcuttur.

Şekil 2.1. Katılım Sigortacılığı İşleyişi (Aslan, 2015, s.96).

Kredi alanın borçlu ve bankanın alacaklı durumda bulunduğu tek durum karz-ı hasende açığa çıkmaktadır. Yine de faize yer verilmemektedir. Bankaya borçlanan kişi yeni bir iş kurma veya tüketim amacıyla aldığı borcu aynı şekilde geri ödemektedir (Özbay, 2014, s.44). Aşağıda, katılım sigortacılığında kullanılan fonların toplanma yöntemlerine yer verilmektedir.

2.4.1. Özel cari hesap

İstendiği zaman tamamen ya da kısmen çekilebilen, bir getiri ödemesi bulunmayan, sadece sermaye ödenmesi taahhüt altında olan hesaplardır. Özel cari hesaplar, geleneksel bankacılık

sisteminde yer alan vadesiz mevduat hesabı ile benzeşmektedir. Fakat katılım bankacılığında bu hesap için bir ödeme alınmamakta, güvenlik bedeli de tahsil edilmemektedir. Paranın cari hesapta tutulma nedeni güvenlidir. Faizsiz bankada bu gibi mevduatlar mudiri tarafından kendisine verilen bir borç olarak değerlendirilmekte, mudirlere bunun karşılığında bir fayda sunmamakta ancak müşteri için bir cari hesap açabilmektedir. Bu hesap bir yandan müşterinin yatırdığı mevduatı, bir yandan da çektiği miktarı kapsamaktadır. Cari hesaplar ile ilgili iki farklı görüş söz konusudur: emanet ve karz-ı hasen.

Katılım bankası tarafından açılan cari hesap bir çeşit emanet olarak değerlendirilmekte ve müşterinin izni olmadan mevduata dokunamamaktadır. Söz konusu hesaplar bankaların yürüttüğü başka faaliyetlerde kullanılacağı zaman hesap sahibinden yetki alınmasını gerektirmektedir. Karz-ı hasen görüşüne göre ise cari hesaplar mudirler tarafından bankaya verilen bir tür faizsiz borçtur. Bu nedenle de müşteri izni olmaksızın banka tarafından mevduat kullanımı yapılabilmektedir. Anka mudiriye anaparanın ödenmesi yükümlülüğü geçerlidir. Paranın kullanımı sırasında bir zarar oluşması durumunda hesap sahipleri zarardan etkilenmemektedir. Cari hesap sahiplerine çek karnesi verilebilir, aynı zamanda gerekli durumlarda hesabın durumuna göre ücretsiz olarak farklı hizmetler de sunulabilmektedir (Özgür, 2007, s.16).

2.4.2. Kâr- zarar katılımı (yatırım hesabı)

Yatırım hesabı, geleneksel bankacılıkta yer alan vadeli mevduat hesabına benzerdir. Yatırım hesabına fon sahipleri yatırım maksadıyla fon yatırmakta ve bunun karşılığında kâr sağlamayı beklemektedir. Bu hesaba “mudarebe hesabı” da denmektedir. Yatırım hesabına fon yatırımı gerçekleşmekte ve karşılığında faiz değil kâr payı alınmaktadır. Yatırım hesabı banka ve hesap sahibi, iş adamı ile banka arasında gerçekleşen ilişkinin ilk bölümünün düzenlenmesini sağlamaktadır. Söz konusu ilişkinin ikinci aşaması, yani iş adamı ve banka arasındaki ilişki ayrı bir cari hesap açılarak takip edilmekte, iş adamının mudarebeyle ilgili bütün finansal alışverişi açılan cari hesaba kaydedilmektedir. Açılan yatırım hesaplarının her biri bankanın da sermayeye katkısı ile müşterek hesapta toplanmakta, bu da cari bir fon oluşturmaktadır. Bu sayede bir ortaklık için imkân bulunamayan küçük hesapların da değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir. Nitekim banka açılan her bir hesabı küresel biçimde havuzda (fonlarda) toplamaktadır ve çeşitli mudarebe yatırımlarına tahsis etmektedir (Özbay, 2014, s.45).

Her hesap sahibi, yatırım hesabına fon yatırmakta olup banka tarafından yapılan yatırımlar da taraf konumunda yer alır. Her hesabın mülkiyeti o hesap sahibi adına mahfuz olup banka sahiplerinin izniyle bunları kullanabilmektedir. Hesabın işleyişi ise şöyle açıklanabilir: ilk olarak banka ile hesap sahibi kişi arasında mudarebe mukavelesi yapılır. Mukavelede hesabın bağlı bulunduğu şartlar, zarara ve kâra katılım oranları, aynı zamanda hesabın açılış süresi de

belirlenmektedir, genellikle bu süre üç, altı ay ila bir yıl arasında değişmektedir. Hesap sahibinin kârda hak sahibi olabilmesi için süre bitimine kadar parasını hesapta tutmak durumundadır. Hesap sahibi aynı zamanda vekili sıfatı ile bankaya, iş adamıyla yürüteceği ikinci kademe anlaşmanın (mutlak mudarebe) koşullarının tespit edilmesi için tam yetki vermektedir (Özby, 2014, s.45).

2.4.3. Kıymetli madenler hesabı

Katılım bankaları tarafından tasarruf sahibine gümüş, altın ve platin alma olanağı tanınmaktadır. Bu sayede müşteriler tasarruflarını yatırım haline getirmekte ve aynı zamanda da kıymetli madenlere yatırım yapmakta, böylelikle risk dağıtımını sağlayabilmektedir. Kıymetli madenler hesabı aracılığıyla gram olarak güvenilir bir biçimde platin, altın ve gümüş alınıp satılabilmektedir. USD ya da TL karşılığı gram altın, gümüş ve platin hesaba piyasa fiyatları üzerinden aktarılmaktadır. Kıymetli madenler istendiğinde yine piyasa fiyatları üzerinden TL ya da USD'ye çevrilebilmektedir (Polat, 2015, s.25).

2.5. Katılım Sigortacılığı Modelleri

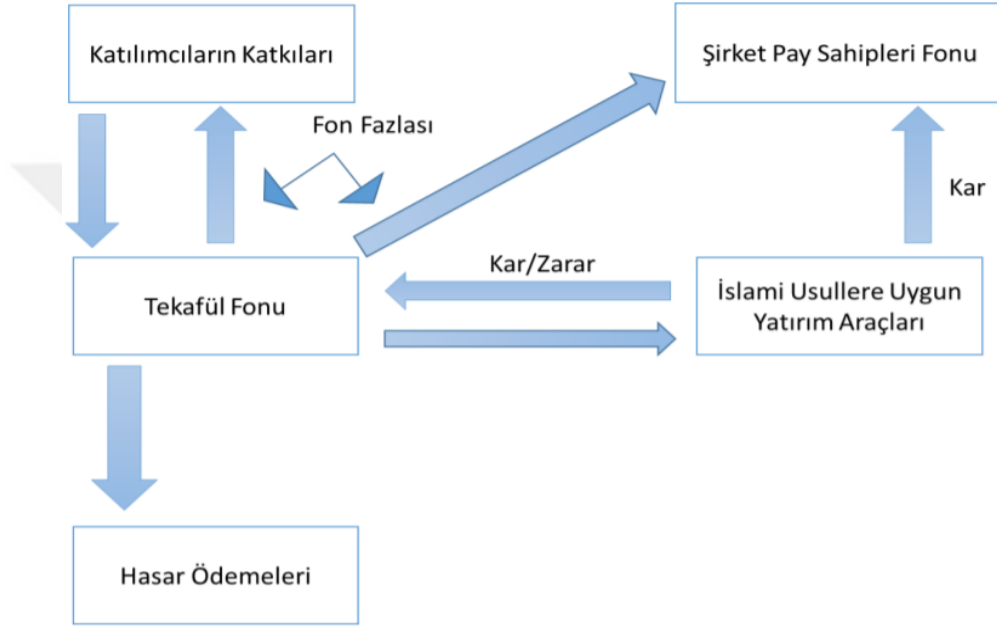
2.5.1. Mudarebe (kâr-zarar katılımı) sigortacılık modeli

Mudarebe modeli bir tarafın bilgi, emek ve deneyim, diğer tarafın (katılım bankası) ise sermayesini ortaya koyduğu ve sürdürdükleri bir sistemdir. Bu yöntemde, projesi bankaca onaylanan ve finanse edilen özel ve tüzel "mudarib", yalnızca sermaye ile destek sağlayan ve projeyi finanse eden kişi ya da kurum "Rabbul-mal" olarak isimlendirilmektedir. Rabbul-mal, (faizsiz banka) mudarib ile mukavele imzaladıktan sonra mudaribin isteği üzerine mukavele konusu sermayeyi onun emrine hazır tutmak zorundadır. Mukavelede belirlenen şartların dışında, banka, proje sahibinin giriştiği muamelelere karışma yetkisine sahip değildir. Fakat planlı ve düzenli olmayan çalışma sebebiyle kesin zarar tehlikesinin oluşması halinde zararı önlemek için bazı girişimlerde bulunabilmektedir. Normal bir süreç içinde hesapları her an denetleyebilmekte, resmi ya da gayri resmi tüm kayıtlara bakabilmektedir. "Mudarebe işlemi sonunda elde edilen kar, finansmanı temin eden rabbulmal ile finansmanı kullanan mudarib tarafından önceden belirlenen orana göre bölüştürülmektedir. Hiçbir tarafa sabit bir meblağ tayin edilmemiştir. Herhangi bir zarar söz konusu olmuşsa bu, rabbul-mal tarafından karşılanacaktır, eğer ki mudaribin bir ihmali veya anlaşma şartlarını ihlali söz konusu olmasın" (Ekici, 2007, s.59). Mudarebede temel özelliklerle şunlardır (Özby, 2014, s.49):

- Sermayedar ve emeğini, deneyimini ve bilgisini ortaya koyan kişinin kâra ortak olması,
- Taraflara ait kâr payı gelirleri miktarının önceden bilinmemesi,

- İadesi yapılacak kârın taraflar arasında daha önce tespit edilen bir oranda bölünmesi,
- Sermayenin, emek sahibi tarafından yönetilmesi,
- Zararın tamamının sermaye sahibine ait olması,
- Sermaye sahibinin yalnızca denetleme yetkisine sahip olması.

Aşağıda mudarebe sigortacılık modeli şemasına yer verilmektedir:

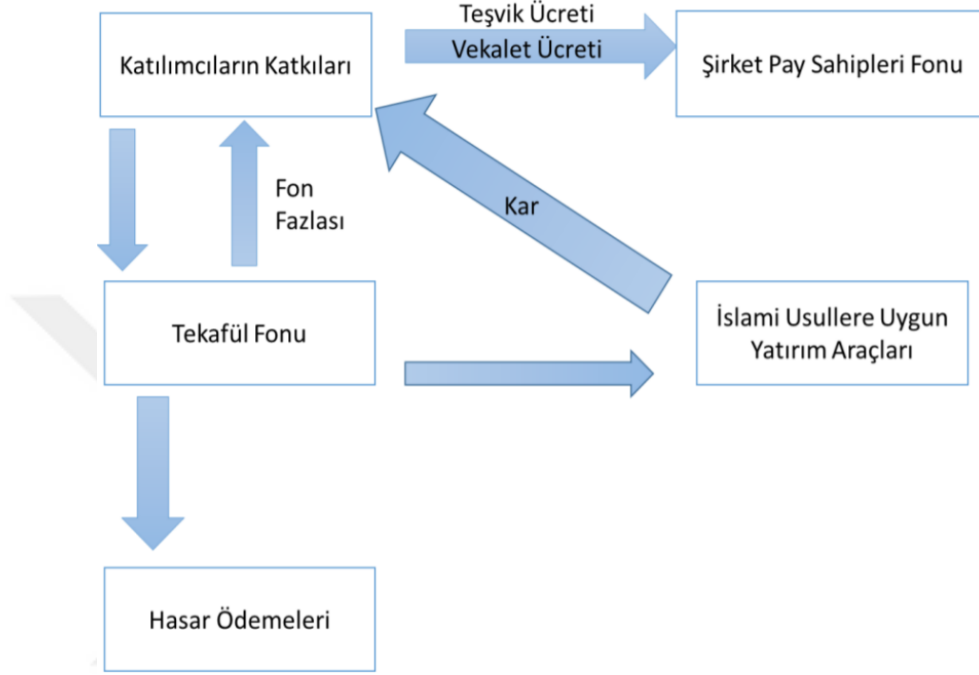
Şekil 2.2. Mudarebe Sigortacılık Modeli İşleyişi (Aslan, 2015, s.104)

2.5.2. Vekâlet yönetim sigortacılık modeli

Bu tekafül yapısında mudarebeden farklı biçimde müşteriler ve katılım sigortacılığı arasında bir vekâlet sözleşmesi imzalanmaktadır. Sigorta, ücretini imzalanan vekâlet ücreti karşılığında almaktadır. Yatırım için yönlendirilen fonlardan sağlanan zarar veya kârdan da, bir mudarebe sözleşmesi yapılmaması sebebiyle sigorta bir ödeme almamaktadır. Vakıf tekâfül sisteminde vakıf fonları çok güvenli İslami kurallara uygun yatırımlarda kullanılmalı ve elde edilen gelir katılımcıların faydasına kullanılmalıdır (Çalık, 2011, s.44).

Fonda şirket sermayedarlarının payının bulunması, yatırım sonucunda sağlanacak kârın önemini artırmaktadır. Çünkü vekâlet modelinde sağlanan gelir bir performans primi niteliğine sahiptir ve elde edilen gelir sermaye kârı olarak değerlendirilmektedir. Sermayedar, koyduğu sermaye kârının yüksek olmasını beklemekte ve buna uygun bir biçimde düşük riskli yatırımlar yapmaya çalışmaktadır. Sermayedarın kendi parasını

koyması, katılımcılar için sistemi çok daha güvenilir hale getirmektedir. Mudarebe ve vekâlet sigortacılık modellerinde şirket kârlılığı performansına bu derece bağlı değildir. Vakıf Tekâfûl modeli özellikle Pakistan ve Güney Afrika'da uygulanmaktadır. (Çalık, 2011, s.44). Aşağıda, vekâlet modelinin işleyiş şemasına yer verilmektedir:

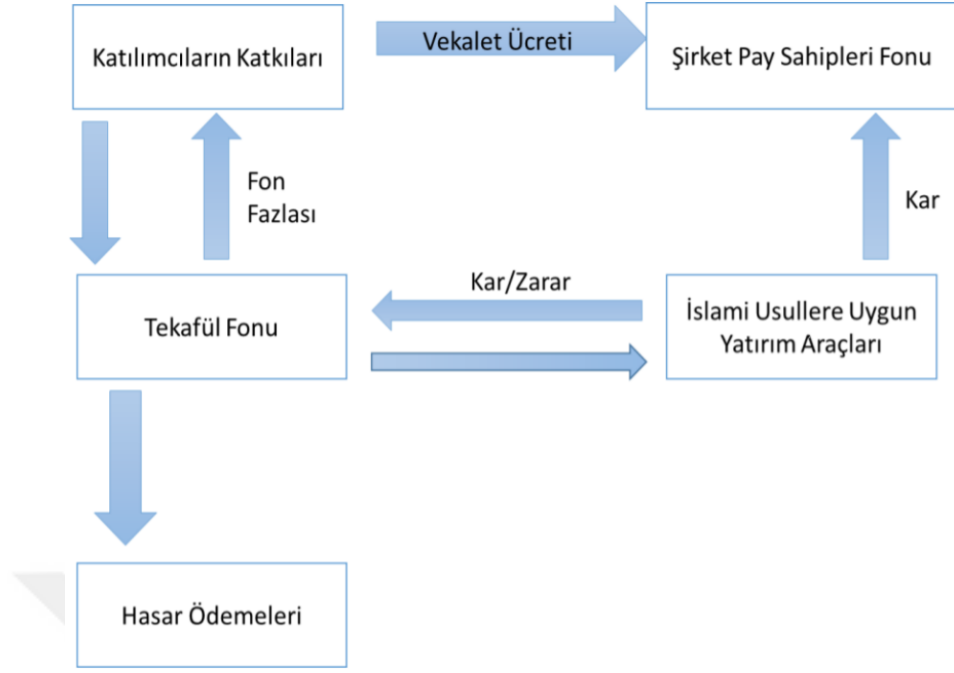
Şekil 2.3. Vekâlet Tekafül Yapısının İşleyişi (Aslan, 2015, s.105)

2.5.3. Hibrit (karma) sigortacılık modeli

Hibrit tekafül modeli, diğer iki modelin bir arada kullanımı ile ortaya çıkmıştır. Bu modelde hem mudarebe sözleşmesi hem de vekâlet sözleşmesi imzalanmaktadır. Fon sahiplerinin vekili konumuna bulunan şirket vekâlet ücretine karşılık fonları yönetirken bunun yanında sözleşme gereğince sağlanan kâr-zarar karşılığında payını alabilmektedir. Kâr-zarar paylaşımı, yapılmış olan antlaşmaya göre değişebilmektedir. Bu model, tekafül sistemi içinde en fazla kullanılan modeldir (Aslan, 2015, s.104).

Melez model olarak da bilinen hibrit modelde cari yılın sonunda kâr elde edilmemiş bile olsa şirket mudarebe modelinde olduğu gibi ücretini almaktadır. Kâr elde edilmesi durumunda kâr payını da almaktadır (Ölçen, 2014).

Aşağıda, hibrit modelinin işleyiş şemasına yer verilmektedir:

Şekil 2.4. Hibrit (Karma) Tekafül Yapısının İşleyişi (Aslan, 2015, s.106)

Genel itibarıyla tekafül sigortacılık sistemi, ortaklık usulüne uygun biçimde yürütülmektedir. Toplam risk, katılımcılar arasında paylaştırılmaktadır. Bu sistemde önemli bir nokta da toplanan primlerin faizsiz finansman unsurlarına yatırılmasıdır. Batı'da da uygulanan faizli geleneksel bankacılık ve sigortacılık yatırımlarının İslam dinine uygun olup olmadığına yönelik tartışmalar bugün halen devam etmektedir. Ancak İslam kültürünün kendi toplumsal güvence sistemi olarak nitelendirilebilecek olan tekafül sistemi İslam hukukuna uygundur. Ülkemizde özellikle son yıllarda katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığına yönelik faaliyetlerin önemli ölçüde ivme kazandığı görülmektedir.

3.2. Katılım Sigortacılığı ve Geleneksel Sigortacılığın Farkları

Geleneksel sigortacılık ve katılım sigortacılığı benzer yönleri gibi birbirinden ayrılan yönleri de sahiptir. Genel olarak katılım sigortacılığı, yardımlaşma esasına dayalı bir biçimde yürütülmektedir.

Aşağıdaki tabloda genel hatlarıyla geleneksel Sigortacılık ve katılım sigortacılığı arasındaki farklar karşılaştırılmaktadır:

Tablo 2.1. Katılım Sigortacılığı ve Genel Sigortacılığın Karşılaştırılması

Katılım Sigortacılığı	Geleneksel Sigortacılık
- Tekafül karşılıklı dayanışmaya dayanmaktadır.	- Klasik sigorta yalnızca ticari unsurları temel almaktadır.
- Tekafülde şüphe, kumar ve faiz mevcut değildir.	- Klasik sigortada şüphe, faiz ve kumar söz konusudur.
- Katılımcının ödediği primler kısmen veya tamamen diğer katılımcıların olası risklere karşı korunması için tekafül fonuna aktarılmaktadır.	- Klasik sigorta şirketlerine ödenen primler, olası riskler karşılığında kendilerindedir.
- Tekafül fonu ile sermaye sahiplerinin hesapları arasında tam bir ayırım söz konusudur.	- Poliçe sahipleri tarafından ödenmekte olan primler şirkete gelir olarak alınmakta ve hissedarlara ödenmektedir.
- Tekafül fonunda bulunan herhangi bir fazlalık yalnızca katılımcılar arasında vekâlet ve mudarebe usullerine göre dağıtılmaktadır.	- Tüm fazlalıklar ve kârlar sermaye sahiplerindedir.
- Katılımcı ve hissedarların birikimleri İslami kurallara uygun yatırımlar için kullanılmaktadır.	- Yatırımlarda kullanılması planlanan fonların İslami kurallara uygun olması mecburi değildir.
- Tekafül şirketleri İslami prensipler çerçevesinde çalışan, kendi reasürans sistemi olan retekafül şirketlerine sahiptir.	- Klasik sigorta şirketlerinde reasürans şirketlerinin İslami kurallara uygun olması mecburi değildir.

Kaynak: Yazıcı, 2015, s.43.

Geleneksel sigortacılık ve katılım sigortacılığı arasında birçok fark bulunmaktadır. Katılım sigortacılığı yardımlaşma esasına dayalıyken geleneksel sigortacılık ticari temeller üzerine inşa edilmiştir. Tekafül sisteminde kumar, faiz, belirsizlikler söz konusu değildir, katılımcılar tarafından ödenen fonlar muhtemel bir risk durumunda kullanılmak üzere birikmektedir. Katılımcılar arasında gönüllülük bulunmaktadır. Katılımcıların ödemeleri bağış olarak değerlendirilmektedir, prim olarak değerlendirilmemektedir. Klasik sigortacılıkta ise risk karşılığında belirlenmiş bir prim ödemesi yapılmaktadır.

Fonlar yatırıma yönlendirildiğinde kullanılan finansal araçların İslami şartlara uygun olması gerekmektedir. Geleneksel sigortacılık ise mevcut kanunlara tabidir. Katılım sigortacılığında mevcut kanunların yanında Şer'i Denetleme Kurulu da önemli bir yere sahiptir. Katılım sigortacılığında risk katılımcılara ait olup bir şirket tarafından üstlenilmez. Sigorta şirketi sadece işlemlerin organizesi ve yürütülmesi ile ilgilenmektedir. Geleneksel sigortacılıkta ise sigorta şirketi zarardan ve riskten sorumludur. Klasik sigortacılıkta ödenmekte olan primler şirketin kabul edilerek hissedarlara ödenebilirken katılım sigortacılığında şirkete dâhil olan sermaye sahiplerinin fonları ve tekafül fonu arasında fark vardır (Tuna vd, 2018, s.15).

Geleneksel sigortacılık ve katılım sigortacılığı arasında pek çok yönden ortak noktalara sahiptir. Ancak kesin olarak ayrıldıkları bazı yönleri bulunmaktadır. Örneğin her iki sigorta türünde de sigortalı sigortalanabilir menfaat, tazminat, halefiyet, azami iyi niyet, hasara katılım gibi esaslar uygulamadadır. Aynı zamanda geleneksel sigortacılıktaki olumsuz durumlardan kaynaklanan zararların havuzdan karşılanması düşüncesi İslami açıdan da kabul görmektedir. Ancak İslami açıdan kabul edilemeyen belirsizlikler, faizi kumar vesaire durumlarda katılım sigortacılığı işleyişi değişmektedir (Akther, 2015, s.31).

Katılım sigortacılığında risk paylaşımı bulunmaktadır, genel sigortacılıkta ise risk transfer edilmektedir. Aralarındaki temel farklılıklardan biri, katılım sigortacılığında şirketlerin katılım reasürans şirketleri ile çalışmasıdır. Genel sigorta şirketleri ise reasürans şirketleri ile çalışmaktadır. Geleneksel sigortacılık da, katılım sigortacılığı da aslında aynı amaca hizmet etmektedir ancak katılım sigortacılığında risk paylaşımı yapılmaktadır. Katılım sigortacılığında şirket faaliyetlerinin İslami esasları uygunluğunun takibi açısından danışma komiteleri bulunması gerekmektedir, geleneksel sigortacılıkta bulunmamaktadır. Geleneksel sigortacılıkta katılım sigortasında olduğu gibi yatırım fonunda bulunan tutarların İslami ilkeleri uygunluk durumu aranmamaktadır. Aynı zamanda geleneksel sigortacılıkta dinen sakıncalı olsa da kıymetlere teminat verilebilmektedir (Başoğlu, 2020, s.1050).

İki bankacılık şekli arasındaki en önemli farklardan bir tanesi katılım bankacılığında fonların faizsiz bankacılık yatırım esasları çerçevesinde yönetilmesidir (Üstün, 2014, s.7).

Katılım sigortacılığında ortaya çıkabilecek olumsuz durumlar ve riskler karşısında maddi önlemler için, havuzda belirli bir meblağ toplanmaktadır. Bu sisteme giren kişiler ister kendi aralarında anlaşarak ister bir aracı kurumu kullanarak belirli bir varlık ortaya koymaktadır. Zarar ortaya çıktığında havuzda toplanan meblağ kullanılarak zarara uğrayan kişinin zararı karşılanır, katılımcılar kendi aralarında bir anlaşma yaptıktan sonra havuzda kalan meblağ anlaşma yapanlar arasında geri paylaşmakta ve böylece riskler karşısında İslamiyet sigorta esasları sağlanmış olmaktadır.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KATILIM SİGORTACILIĞININ DURUMU VE GELECEĞİ

Literatürde, katılım sigortacılığına yönelik gerçekleşen tartışmaların önemli bir bölümünde katılım sigortacılığı, karşılıklı sigortanın bir çeşidi olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda temel özellikleri ve geleneksel sigorta ile arasındaki benzerlikler/farklılıklar da karşılıklı sigortacılık çerçevesinde incelenmektedir. Bu sebeple ilk olarak doğrudan karşılıklı sigortalar ile ilgili bilgilere yer verilmekte ve ardından da uygulama alanında katılım sigortacılığının özellikleri ile geleneksel sigortacılığa benzeyen, bu sigortacılıktan ayrılan yönleri ele alınmıştır.

3.1. Katılım Sigortacılığı Sisteminin Özellikleri

Geleneksel sigortacılık sisteminde İslami kurallara aykırı olabilecek özellikler mevcut olsa da sigortacılığın temelinde ortaya çıkabilecek tehlike ve risklere karşı tedbir alınması ve bu çerçevede yatırımların güvenle gerçekleştirilmesi mantığının da İslami bakış açısına aykırı olduğu söylenemez. Bu nedenle İslami kurallar çerçevesinde yürütülen bir sigortacılık faaliyeti olan ve finans literatüründe ismi *tekafül* olarak ifade edilen katılım sigortacılığı, geleneksel sigortacılığa bir alternatif olarak İslami finans kapsamında uygulama alanı bulmaktadır. Tekafül kavramı kelime anlamı olarak “garanti, güvence, karşılıklı güvence, müteselsil kefalet” gibi anlamlar taşımaktadır. Katılım sigortacılığı temelinde katılımcılar arasında bir yardımlaşma ve birliktelik temeli söz konusudur, katılımcılardan katkı payı, bağış gibi anlamlara sahip olan teberru ücreti alınmaktadır. Her katılımcı finansal korunmaya sahip olup bir sorun yaşamış, bir riskle karşı karşıya kalmış veya kalma olasılığı bulunan diğer katılımcılara destek olduğunu bilerek bu sisteme dâhil olmaktadır. Daha önce de söz edildiği gibi, katılım sigortacılığı bir kâr amacı gütmemektedir. Katılımcıların katılım hakları çerçevesinde verilen desteklemeleri esasına dayanmaktadır (Kılıç, 2018, s.303).

Katılım sigortacılığı sistemi 4 temele dayanmamaktadır. Bunlar İslam'a uygun yatırımlar yapılması, risk paylaşımı, yardımlaşma ve karşılıklı kefarettir. Aşağıda bu kavramların ifade ettiği anlamlar izah edilmektedir (Kılıç, 2018, s.304):

– *İslam'a Uygun Yatırımlar*: Şirketin yönetimi altında bulunan varlıklar ve fonlar yalnızca İslam'a uygun yatırımlar için değerlendirilebilmektedir. Geleneksel sigortacılık sistemlerinde kullanılan sabit faiz getirisine sahip, borç tabanlı menkul kıymetlere tekafül haricinde şirket tarafından bir yatırım yapılamamaktadır. Tekafül şirketi şayet hisse senedi piyasasında bir yatırım yapacaksa, yatırım yapacağı hisse senedi de İslami ölçülere uygun olmak zorundadır.

– *Risk Paylaşımı*: Katılım sigortacılığı çerçevesinde sigortacılık işlemlerinin yürütülmesi esnasında yapılan yatırımlardan elde edilen zarar veya kâr, aynı zamanda

şirkete ortak konumunda bulunan katılımcılar arasında pay edilmektedir. Böylelikle riskin tamamen sigorta şirketine devredilmesi söz konusu olmamakta, risk katılımcılar arasında paylaştırılmaktadır.

– *Yardımlaşma:* Katılım sigortacılığı sistemi temelinde yardımlaşma esasına dayanmaktadır. Katılımcıların teberru ödemeleri çerçevesinde oluşan paydan katılımcıların tamamı sigortalanmaktadır. Dolayısıyla bütün katılımcılar diğerlerinin yükümlülüklerini paylaşmayı en başından kabul etmektedir.

– *Karşılıklı Kefalet:* Katılım sigortacılığında bütün kayıplar ve yükümlülükler katılımcılar arasında paylaştırılmaktadır. Dolayısıyla katılım sigortacılığına dâhil olan bir katılımcı hem sigortalayan hem de sigortalanan konumunda yer almaktadır. Bu da karşılıklı kefalet unsurunu ön plana çıkarmaktadır.

Katılım sigortacılığında nitelik olarak mal bedeli olmadığı için teberru akitleri grubuna dâhildir. Katılım sigortacılığının belki de en önemli özelliği, kişinin hem sigortacı hem sigortalı konumunda bulunmasıdır. Bir açıdan yardımlaşma grubu tarafından zararı karşılanan sigortalı olup bir taraftan da zarara uğrayan sigortalının zararını karşılayan sigorta acıdır. Bu da doğal olarak bütün katılımcıların daha özenle davranmasını ve daha dikkatli hareket etmesini sağlamaktadır. Karşılıklı sigortalarda sigortayı yaptırmakla sigorta şirketi, iştirak eden diğer üyelerden herhangi bir tanesinin karşı karşıya kalacağı zararı müştereken tazmin etmeyi kabul etmiş olmaktadır (Dalgın, 2003, s.617).

Katılım sigortacılığında yöneticiler vekil konumundadır. Sistemin temeli katılımcılara dayanmaktadır. Üyelerin girdiği maddi sorumluluk belli olmayıp ortaya çıkacak olan zarar üyeler arasında paylaştırılmaktadır. Özel sigortalarda ise geleneksel sigortalarda ödenecek olan prim çeşitli hesaplamalarla en baştan belirlenmektedir. Katılım sigortacılığında şirket şeklinde kurulma da söz konusu olabilmektedir. Bunlar yardımlaşma cemiyetlerinin şirkete dönüşmesi şeklinde olabileceği gibi mali mesuliyet esasına da dayanabilmektedir. Aynı zamanda hayat sigortası şirketi de meydana getirebilmektedirler. Bu sistemde tazminat alan kişi aldığı tazminat ile ilgili ödemelerini tamamlayana kadar sistemden dışarı çıkamaz. Bir üye, sisteme göre, verdiğiinden daha fazla tazminat almışsa bu bir kazançtan ziyade diğer üyelerin yardımınıdır. Üye hissesi oranında mesuliyet sahibi olup aynı şekilde bu oranda alabilmektedir (Dalgın, 2003, s.2).

3.4. Türkiye’de Katılım Sigortacılığının Durumu

İslami finans sistem, 1970’lerde dünya genelinde gelişmeye başlamış, ülkemizde de 1985 yılından itibaren biçimlenmeye başlamıştır. Bu dönemde ilk katılım bankaları da kurulmuştur. Katılım bankacılığından uzun bir süre sonra İslami sigortacılık uygulanmaya başlanmış, katılım sigortacılığına yönelik ilk şirket 2009 yılında Neova adıyla kurulmuştur.

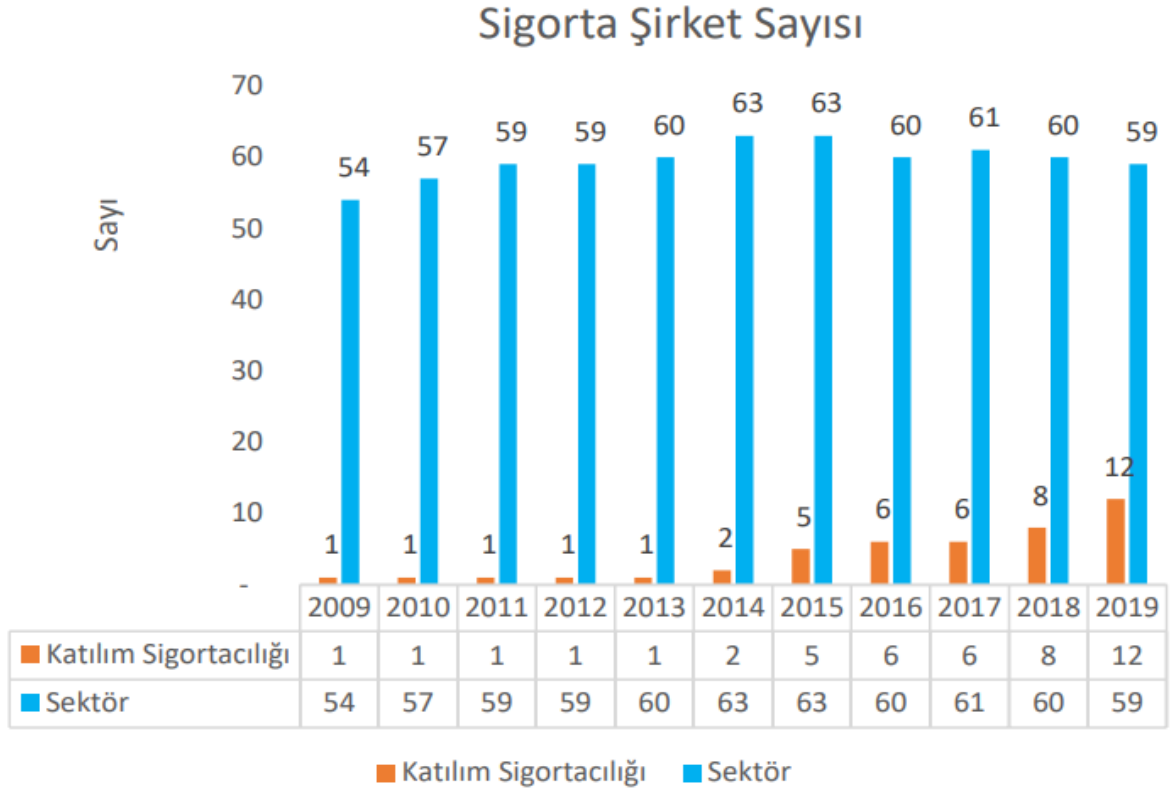
2013 yılında ise Kuveyt Türk ve Albaraka Türk ortaklığı ile Katılım Emeklilik ve Hayat Anonim Şirketi kurulmuştur. 2015 yılından sonra pencere usulüne göre sigortacılık yapan firmalar, katılım sigortacılığı alanında hizmet vermeye başlamıştır (Öner, 2021, s.50). Ardından Bereket Sigorta ve Emeklilik tarafından iki adet katılım sigorta şirketi kurulmuş, bu şirketler küresel ölçekte katılım sigortacılığı yapması için örnek uygulamalarla ön plana çıkmışlardır. Katılım sigortacılığı ülkemizde uzun bir süre boyunca yasal bir mevzuat olmaksızın faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak katılım sigortacılığı uygulamalarını kısıtlamaya yönelik bir hukuki durum da gündeme gelmemiştir. İlk kez 2017'de Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından bağımsız düzenleme ile ilgili "Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" adıyla bir mevzuat hazırlanmıştır (Öner, 2018, s.60).

Hazırlanan yönetmelikle birlikte katılım sigortacılığına yönelik uygulamalar, bu alandaki işleyiş ve gelişmeler gibi pek çok önemli nokta düzenlenmiştir. Yönetmelikle birlikte katılım sigortacılığı için hukuki bir zemin meydana getirilmiştir. Ayrıca geleneksel sigortacılığın yanında katılım sigortacılığı yapılması için de yasal bir zemin meydana gelmiştir. Bu yönetmelikte yer alan geçici 1. maddeye göre 3 yıllık süreyle kamu kurumu tarafından gerekli görüldüğünde 2 yıl daha uzatılmasına karar verilmiştir (Hazine Müsteşarlığı, 2017).

Yayınlanan yönetmelikle birlikte katılım sigortacılığı sistemi ile alakalı çalışmalar hızlanmış ve katılım sigortacılığı alanında yeni şirketler ortaya çıkmıştır. Hem sektördeki gelişmeler hem de piyasadaki şirketlerin artması ile beraber 2006 yılında Katılım Sigortacılığı Derneği kurulmuş ve katılım sigortacılığına yönelik faaliyetler bu dernek altında yürütülmeye başlamıştır. Katılım Sigortacılığı Derneği tüzüğüne göre, bu derneğin temel amacı "Türkiye'de faaliyet gösteren katılım sigortacılığı kapsamındaki sigorta şirketlerinin uluslararası faizsiz sigortacılık esasları olarak bilinen katılım sigortacılığı prensipleri ile faaliyetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesini sağlamak, bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermek" olarak ifade edilmiştir (Katsider).

Aşağıdaki tabloda sektörler ve katılım sigortacılığı faaliyetlerine yönelik tabloya yer verilmektedir:

Tablo 3.1. Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler

Kaynak: Öner, 2021, s.50.

Katılım sigortacılığı yönetmeliğinin 2017 yılında uygulamaya başlanması ile birlikte sektördeki faaliyet gösteren şirket sayısı da oldukça artmıştır 2009 yılından 2014'e kadar sadece tek bir katılım sigortası şirketi mevcutken 2014 yılından sonra şirket sayısı artmış ve 2019 itibariyle şirket sayısı 12 ulaşmıştır aynı zamanda 2009 yılında 54 olan şirket sayısı 2019'da 59 yükselmiştir.

Aşağıdaki tabloda katılım sigortacılığı alanında faaliyette bulunan şirketlerin detaylarına yer verilmektedir:

Tablo 3.2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri ve Ortaklık Yapısı

No	Şirket Adı	Model	Büyük Ortak
1	Bereket Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
2	Neova Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Kuveyttürk Katılım Bankası A.Ş.
3	Doğa Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Şahıslara Ait
4	Katılım Emeklilik ve Hayat Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Kuveyttürk Katılım Bankası A.Ş. Albarakatürk Katılım Bankası A.Ş.
5	Bereket Emeklilik ve Hayat Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
6	HDI Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	HDI International AG (Almanya)
7	Türkiye Hayat ve Emeklilik A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Türkiye Varlık Fonu A.Ş.
8	Türkiye Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Türkiye Varlık Fonu A.Ş.
9	Unico Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Kibele B. V. (Hollanda)
10	Groupama Hayat A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Groupama Investment A.Ş. (Fransa)
11	Bereket Katılım Hayat A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Bereket Emeklilik ve Hayat A.Ş.
12	Bereket Katılım Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Bereket Sigorta A.Ş.

Kaynak: Öner, 2021, s.50.

Sektörde tamamen katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren altı tane sigorta şirketi mevcuttur. Konvansiyonel ve katılım sigortacılığının bir arada yürütüldüğü pencere usulüne uygun faaliyet gösteren sekiz adet şirket bulunmaktadır. 2017’de çıkarılan Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği sonrasında sektörde yerli yatırımcı sayısı artmıştır. Katılım sigortacılığı ve prim üretiminde de sigortacılık sektörüne göre son yıllarda oldukça hızlı bir gelişim söz konusudur. Prim üretimindeki büyümeye ek olarak katılım sigortacılığı sektöründeki şirketlerin sayısında da önemli bir artış söz konusudur.

3.4. Türkiye’de Katılım Sigortacılığının Geleceği

Finans sektöründe katılım bankalarının gelişimi, faizsiz sigortacılık sistemi piyasasına girmekte önem arz eden bir fırsattır. İslami finans sektöründe kamu bankalarının da yer almaya başlaması ile birlikte faizsiz finans sektörü gelişmeye başlamıştır.

Türkiye’de de İslami finans ve katılım sektörü için önemli bir potansiyel piyasası bulunmaktadır. Çünkü Türkiye en fazla Müslüman nüfusa sahip olan sekizinci ülkedir. Neova Sigorta Şirketi ile başlayan katılım sigortacılığı uygulamaları, Doğa Katılım Sigortası ve Kuveyt Türk Bankası tarafından da uygulanmış, daha fazla yabancı katılım sigorta şirketinin Türkiye’de faaliyet göstermeye başlaması ile birlikte sistemde önemli gelişmeler meydana gelmiştir.

Katılım piyasasının ülkemizdeki gelişimi hem ekonomik kalkınma hem de sosyal katılım açısından büyük bir öneme sahiptir. Ülkemizde sistem belirsizlik, faiz, kumar gibi kaygılara sahip olan ve bu sebeple sigorta yaptırmayan önemli bir kesim için önemli bir alternatif olmuştur. Bu sayede sigortanın tabana yayılması, tüketimin yumuşatılması ve öngörülemeyen riskler için önemli bir yönetim kademesi oluşturulmuştur (Dalkılıç ve Ada, 2014, s.52).

Katılım sigortacılığı sistemi Türkiye açısından yeni finansal enstrümanların ortaya çıkmasını sağlamıştır ve sigorta piyasasının çeşitlendirilmesi derinleştirilmesi içinde önemli bir yere sahip olmuştur katılım sigortacılığındaki katılım ilkeleri ve faiz hassasiyeti sebebiyle geleneksel sigortacılığa mesafeli duran vatandaşlar için de dayanışma ve ortak risk paylaşımı çerçevesinde sigorta faaliyetleri ile önemli bir alternatif elde edilmiştir (Sezal, 2017, s.1164).

Türkiye'de hâlihazırda katılım sigortacılığı yapan ve bu alanda faaliyet gösteren birçok şirket bulunmaktadır. Bunlardan bazıları mevcut hallerinde bir değişiklik yapmaksızın “pencere usulü” ile katılım sigortacılığı hizmeti vermektedir. Katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren şirketlerin katılım prensipleri çerçevesinde hareket etmesi ve vatandaşların menfaatinin korunması bakımından çok önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Geleneksel sigortacılıktan farklı olarak katılım sigortacılığında katılımcılar hem kendilerinin hem de diğer katılımcıların tazminat taleplerinin karşılanmasını teminen risk fona para yatırmaktadır (Sezal, 2017, s.1165).

Ülkemizde 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde 2005 yılında özel finans kurumlarının katılım bankalarına dönüşmesini takiben 2007 yılında yeni bir yasa çıkarılmış, bununla birlikte Sigortacılık Kanunu da yürürlüğe girmiştir. Geleneksel sigortacılıkla önemli kavramsal farklılıklara sahip olmasına rağmen katılım sigortacılığı sistemi, mevcut Sigorta Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini yürütmek zorunda kalmış ve bu da başlangıçta sisteminin gelişimini engelleyen bir unsur olarak öne çıkmıştır. Öte yandan faizsiz sigortacılık danışma kurulu olarak görev yapacak bir kurumun olmaması dini hassasiyeti yüksek olan kişilerin katılım sigortacılığı alanındaki bilgilere ve gelişmelere uzak kalmasına yol açmakta ve bu sisteme dâhil olarak sigortacılık işlemlerinde bulunmasını engellemektedir (Altıntaş, 2016, s.134).

Faizsiz sigortacılık yapılması talebine sahip olan potansiyel müşteriler açısından yalnızca bu alanda tavsiye veren ve bilgi sağlayan bir kurumun var olması bile, bu sistemin uygulanabilirlik alanını genişletecek ve geniş kitlelerin sistemi daha kolay kabul etmesini sağlayacaktır.

Sermaye piyasaları finans ve bankacılık gibi konularda uzman olan akademisyenlerle, dini konulara hâkim din âlimleri ile desteklenen bir yapı oluşturulması ile birlikte faizsiz sigorta sistemindeki profesyonel yöneticilerin de katkılarıyla, daha etkin bir sistem oluşturulması uygulamayı alınması mümkündür. Söz edilen ve kurulması planlanan kurulmasına önem atfedilen danışma kurulu, dünya genelinde uluslararası işbirliği sağlayarak dünya genelindeki

diğer düzenleyici kuruluşların ve fetva kurumlarının da katkılarıyla İslam hukukuna yönelik kuralların yorumlanmasında, standardize edilmesinde ve dünya genelindeki ülkelerdeki uygulamalarla ortak bir uygulama alanı hazırlanmasında da önemli bir yere sahip olacaktır (Altıntaş, 2016, s.135).

Öte yandan henüz sisteme dâhil olmamış ancak olma potansiyeli bulunan müşteriler için faizsiz sigortacılığa yönelik farkındalığın artırılması da büyük öneme sahiptir. Yaklaşık 35 yıllık bir uygulama geçmişine sahip olan katılım sigortacılığının deneyimleri göstermektedir ki tüketiciler açısından önemli bir bilgi birikimi sağlanamamış ve kamuoyu kapsamlı bir şekilde bilinçlendirilememiştir; bir başka ifade ile ilk katılım bankacılığı uygulamalarından günümüze kadar geçen sürede, katılım bankacılığı genel bankacılık sektörü içinde oldukça küçük bir oranda kalmıştır. Bu da tüketicilerde henüz katılım bankacılığı uygulamalarına yönelik bilincin ve yeterli algının oluşmadığını bir göstergesidir. Bu yüzden katılım bankacılığı ile ilgili olarak, mevcut sigortacılık sistemine bir alternatif sigorta ve emeklilik sisteminin var olması; yüksek öğretim kurumlarında da ele alınması gereken önemli bir unsurdur.

İslam ekonomisi ve finansı üst başlığı ile yükseköğretim kurumlarında ele alınacak olan katılım sigortacılığı sisteminin anlaşılması ve öğrenilmesine yönelik derslerin eklenmesi, daha nitelikli insan kaynağı oluşturacak; aynı zamanda toplumsal bir farkındalık oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Bunların yanında öncelikli olarak Türkiye Katılım Bankaları Birliği olmak üzere mesleki kuruluşlar, medya kanalları teknik ve mali açıdan desteklenmeli; tanıtım ve bilgilendirme amaçlı kamu tanıtımları yapılmalı, aynı zamanda panel, kongre, konferans gibi etkinlikler de desteklenmelidir. Bunlara ek olarak katılım sigortacılığının daha geniş bir biçimde uygulanabilmesi için gereken teşviklerin de artırılması gerekmektedir. Piyasada mevcut olan geleneksel sigortacılık seçeneklerine kıyasla cazip ya da en azından geleneksel sigortacılık seçenekleri ile eşit şartlar meydana getirilmesi de katılım sigortacılığının geliştirilmesi önemli bir adım olacaktır (Aslan, 2015, s.111).

Bunların dışında, Türkiye'de aktif şekilde çalışacak retekafül şirketi olmaması sebebiyle bu alanda bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun doldurulması elzemdir çünkü tekafül şirketlerinin en çok gerek duyacağı şey retekafül şirketleridir. Bu alanda devletin destek vermesi ve boşlukların doldurulması gerekmektedir (Aslan, 2015, s.111).

2019 yılı sonunda patlak veren ve tüm sektörleri büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyen Covid-19 pandemisi sürecinde, katılım sigortacılığının genel itibarıyla olumlu yönde gelişme göstermiştir. 2009 yılı itibarıyla faaliyet alanını genişleten ve 2017'den itibaren Bireysel Emeklilik Sigortası (BES) sistemine dâhil hale gelen katılım sigortacılığı, bu kaynaktan da beslenmeye başlamış olup bu durum prim miktarını artırmaktadır. Yeni Ekonomi Programı (2021-2023) çerçevesinde hem iç hem dış tasarrufların artırılması başlıca önceliklerden biri olmuş ve katılım sigortacılığı için de bu programda özel bir başlık açılmış, bu bağlamda büyüme beklentisi belirtilmiştir.

TSB (Türkiye Sigorta Birliği) verilerine göre 2021 yılı Şubat ayı itibarıyla 917,2 milyon TL prim toplanmış olup bu tutarın önemli bir bölümünü bu alanda faaliyet gösteren firmalar sağlamıştır. Faiz hassasiyeti bulunması sebebiyle daha önce sigorta sistemine dâhil olmayan bir kesim olması sebebiyle katılım sigortacılığı alanındaki çalışmalar yoğunlaştırılmış olup, bu çalışmaların sonuçları da alınmaya başlanmıştır. 2020 yılı ilk iki ayında 813 milyon TL olan prim üretimi, 2021 yılı aynı döneminde 917,2 milyon TL ile milyar sınırına bir adım yaklaşmış durumda. 2020 yılına göre prim üretiminde %12'lik bir değişim gerçekleşmiştir (KPMG Türkiye, 2021, s.22).

3.4.1. Katılım sigortacılığının geliştirilmesine yönelik öneriler

Katılım sigortacılığı son yıllarda önemli ölçüde gelişme kaydetmiş ise de halen bu alanda önemli eksiklikler söz konusudur. Ülkemizde finansal okuryazarlık konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Bu nedenle bu alanda yapılacak eğitim faaliyetleri ile gelişme sağlanacağı muhakkaktır.

Bankacılık ve Sigortacılık alanında eğitim veren meslek yüksekokulları da dâhil olmak üzere ülkemizde oldukça fazla sayıda eğitim kurumu bulunmaktadır. Ancak İslami finans ve İslam Ekonomisine yönelik bir eğitim alanı mevcut değildir. Bu alandaki eğitimin verilebilmesi için İslami sigortacılıkla ilgili derslerin de verilmesi gerekmektedir. Bu sayede aynı zamanda bu alanda nitelikli personel eğitimi de sağlanmış ve bu alandaki eksiklik giderilmiş olacaktır. Aynı zamanda bu alanda seminerler, kongreler, eğitimler düzenlenerek, finans sektöründe çalışmakta olan istihdam gücünün de eğitim alması ve kendini geliştirmesi sağlanmalıdır. Dönemsel uzmanlık eğitimleri kapsamında bu alanda çalışmakta olan personelin ve dolayısıyla İslami sigortacılık alanında yatırımda bulunmak isteyen tüketicilerle irtibat halinde olan personelin eğitim açığı kapatılabilecektir (Aslan, 2015).

İslam ülkelerinde faizsiz finans kuruluşlarının denetimi ile ilgili temel ilke, bu kurumların denetiminin iç denetçilerce yapılmasıdır. İslami kurallar çerçevesinde finansal hizmet veren katılım kuruluşlarının yürüttükleri faaliyetlerin İslami unsurlara uygunluğunun tespiti ve denetimi için gerçekleştirilen adımlar genel olarak firma içi düzenlemelere dayalı olarak yapılmaktadır. Bu bağlamda faizsiz finans kuruluşlarının yaptığı faaliyetlerin İslami kurallara uygunluğuna ilişkin fikhî ilke ve kuralların yorumlanması sorumluluğu Faizsiz Finans Danışma Kurulu'na (DK) aittir. Ancak denetimin bağımsız/tarafsız bir kuruluş tarafından da denetlenmesi elzemdir. Örneğin, DK kararına göre faizsiz finans kuruluşlarının İslami açıdan haram kabul edilen alkollü içecek sektöründe bulunan bir işletmeye yatırım yapması doğru değildir. Bu tür bir yatırımın gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik denetlemenin, makul düzeyde bağımsız bir denetçi tarafından tespiti gerekmektedir (Gülençer vd., 2019, s.1447, 1448).

İslami kurallara uygunluk konusunda mevcut olan güven açığının giderilmesi için temel araç, İslami kurallara riayet eden bağımsız bir denetim mekanizmasıdır. Bu mekanizmanın kurulması ise bütünleşik denetimle mümkündür. Bu bağlamda Türkiye’de KGK, denetim standartlarının yayımlanmasından sorumludur ve bu kurum İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI)’nun yayımladığı denetim standartlarını yurt içi mevzuata kazandırmak için çalışmalar yürütmüştür. Söz konusu standartların mevzuata dâhil edilmesi çok önemlidir, bunun yanında bu alanda önemli bir eksiklik de söz konusudur; bu denetimin gerçekleştirilmesi için profesyonellikleri ve yetkinlikleri bulunan denetçilere önemli ölçüde gereksinim bulunmaktadır. Bir alanda bu tür faaliyetleri yürütecek olan denetçilerin hem denetim becerisine hem de İslami denetim detaylarına, aynı zamanda iş gereçlerine sahip ve hâkim olması bir zorunluluktur. Her ne kadar bu alanda bir eğitim verilmekte ise de söz konusu eğitim kurum içinde verilmektedir. Bu sorunun dış denetme bağlanabilmesi için bir sertifikasyon gerekmektedir (Gülençer vd., 2019, s.1452).

Katılım sigortacılığını yürüten kurumların, ellerinde bulunan fonları değerlendirebilecekleri alanların artırılması, bununla ilgili olarak sukuk ihraçlarının yükseltilmesi, işletmelerin ihracat olanağı kazanması, gereken teşviklerin artırılması önemlidir. Piyasadaki geleneksel sigortacılık alternatiflerine göre daha çekici şartların oluşturulması gereklidir. Sukuk ihraçları, masraflı bir süreci kapsamaktadır. Bu yüzden de bonuya yönelik işlem yapma düşüncesinde olan şirket sahiplerinin bu alana çekilmesi için sukuk ihracı için gereken varlık kiralama şirketleri kurulmasına ilişkin maliyetlerin azaltılması gerekmektedir. Sukukların uzun soluklu projelerde kullanılması, derinliğinin artması, BES şirketleri ve piyasanın genel durumu için yarar sağlayacaktır (Aslan, 2015).

Bütün bunların yanı sıra risk sermayesi ile ilgili yatırımların artırılması, bununla ilgili yatırımlar için çeşitli teşvikler sağlanması ve gerekli durumlarda ihraç edilecek olan sukukların risk sermayesine ilişkin, proje finansmanına ilişkin ihracatının da bu alandaki ihtiyacı karşılaması söz konusudur.

Faizsiz finans kurumları bazı durumlarda geleneksel sigorta kurumlarının yürüttüğü faaliyetlerle benzer yollardan geçmeleri sebebiyle eleştirilmektedir. Bu kurumların kendi norm ve ahlaki değerlerini netleştirmesi gerekmektedir. Her ne kadar ürünlerin piyasaya uygun biçimde tasarlanması gerekse de katılım sigortacılığı yapan işletmelerin özgünlük kazanması gerekmektedir. İslami finansal araçların yalnızca finansman aracı olarak kullanıldığının da vurgulanması gerekmektedir (Aslan, 2015).

4. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ KAMU SERMAYELİ KATILIM BANKALARI İLE ÖZEL SERMAYELİ KATILIM BANKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI: TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI VE VAKIF KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ

Sigorta, bireysel olduğu kadar kurumsal açıdan da son derece önemli bir kavramdır. Belirsizliklere sahip olması ve İslami açıdan bir tür kumar olarak değerlendirilmesi nedeniyle sigorta sözleşmesinin kabul edilebilirliği noktasında sorun teşkil edebilmektedir. Bu nedenle de yardımlaşma temelinden hareket eden ve Türkiye'de Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanmış olan, 20.12.2017 tarihinde yürürlüğe giren “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” sonrasında katılım sigortacılığına bir altyapı oluşturulmaya başlanmıştır. Sistemin temeli, katılımcıların yaptıkları bağışlarla toplanan ödeneğin risk fonu veya yardımlaşma sandığı olarak değerlendirilen prim havuzlarında biriktirilmesi ve hasara uğrayan bir katılımcı olduğunda bu havuzdan zararların karşılanmasına dayanmaktadır. Katılım sigortacılığı son yıllarda yurt içi ve yurt dışı yatırımcılar için ilgi çekici bir hale gelmiştir. Bu da katılım sigortacılığının hızlı bir gelişim grafiğine sahip olmasını sağlamıştır (Başoğlu, 2020, s.1045).

Ülkemizin, katılım sigortacılığı alanında çok köklü bir geçmişi bulunmamaktadır. Çünkü Türkiye'de bu sisteme yönelik ilk düzenleme 2017 yılında gerçekleşmiş olup sözü geçen “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” yayımlanmıştır. Bu tarih öncesinde faaliyette olan katılım sigortacılığı şirketleri de bu mevzuata tabi kılınmıştır. 2017 yılı itibarıyla Türkiye'de katılım sigortacılığı ilkeleri temel alınarak faaliyet göstermeye başlayan üç şirket bulunmaktadır. İlk katılım sigortacılığı şirketi olan Neova Sigorta, 2009'da faaliyet göstermeye başlamıştır. Ardından 2011'de Asya Emeklilik kurulmuştur (Aslan, 2015). Daha sonra 2016'da şirket TMSF'ye devredilmiş, 2017'de ismi Bereket Emeklilik olmuştur (Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri, 2016). 2013'te ise Albaraka Türk ve Kuveyt Türk arasında gerçekleşen ortaklıkla Katılım Emeklilik kurulmuş ve bu alanda faaliyet göstermeye başlamıştır (Katılım Emeklilik, 2017).

Bu gelişmelere ek olarak katılım sigortacılığı ilkeleri çerçevesinde faaliyette bulunan şirketlerin bir çatı altında toplanması, uluslararası standartlar çerçevesinde faizsiz sigortacılığın gelişimine destek verilmesi amacıyla 2014 itibarıyla Katılım Sigortacılığı Derneği kurulmuştur (Hazine Müsteşarlığı, 2016, s.54).

2018 yılı Eylül sonundan itibaren katılım sigortacılığı şirketleri toplamda 1,5 Milyar TL değerinde prim üretmiştir. Bu miktarın yaklaşık %65'lik kısmı olan 940 milyonu zorunlu trafik sigortalarından, %13'ü oluşturan 186 milyonu kaska sigortalarından elde edilen primlerden meydana gelmektedir. Katılım sigortacılığının prim üretimleri genel sigortacılık sektörü ile karşılaştırıldığında, 2018 yılı eylül ayı itibarıyla 39,5 milyar TL prim üreten tüm sigortacılık sektörü içerisindeki katılım sigortacılığının payının %3,8 olduğu görülmektedir.

Prim üretiminde branşların büyüklük sırası incelendiğinde, katılım sigortacılığıyla genel olarak sektörün benzediği görülmektedir. Katılım sigortacılığında olduğu gibi sigortacılık sektöründe de en yüksek prim üreten branş zorunlu trafik sigortalarıdır (ortalama %34). Yine katılım sigortacılığındaki gibi ikinci sırada kasko (%16) ve ardından yangın-doğal afet sigortaları (%14) yer almaktadır (Güçlü ve Kılıç, 2018, s.307).

Çalışmanın bu bölümünde, genel olarak Türkiye’de faaliyet gösteren katılım sigortacılığı faaliyeti yürüten bankaların genel durumu ele alınmakta, aynı zamanda bu alanda önemli bir yere sahip olan Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankaları’nın farklı yönlerden karşılaştırması yapılmaktadır. Bununla amaçlanan, kamu sermayeli katılım bankaları ile özel sermayeli katılım sigortacılığı faaliyetlerinin genel bir çerçevesini oluşturmaktır.

4.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları ve Genel Durum

Katılım sigortacılığına yönelik Yönetmelik’in 2017 itibarıyla yürürlüğe girmesi ile beraber sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı hızla artmıştır. 2009 ve 2014 yılları arası dönemde yalnızca bir adet şirket faaliyette iken 2014’ten itibaren sayı artmış ve 2019 itibarıyla katılım sigortası şirketi sayısı 12’ye yükselmiştir. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere katılım sigortacılığı ve sigortacılık sektörlerinin 2009-2019 yılına hızlı bir büyüme ivmesine sahip olduğu görülmektedir. 2009’da ilk poliçe kesiminden 2019’a kadar katılım sigortacılığı tarafından üretilen primlerin sürekli olarak yükseldiği görülmektedir. 2009’da sektör toplamda 264 milyon TL prim üretmiş olup 2019 yılında bu tutar 3.4 milyar TL’ye ulaşmıştır. Sigortacılık sektörü 2009’da 12 milyar TL prim üretmişken 2019’da 69 milyar TL’lik prim üretimi gerçekleştirmiştir. 2019 itibarıyla katılım sigortacılığı toplam sigortacılık sektörü içinde %5’lik bir paya sahip olmuştur. Aşağıda tablo 4’te bu değişim görülmektedir:

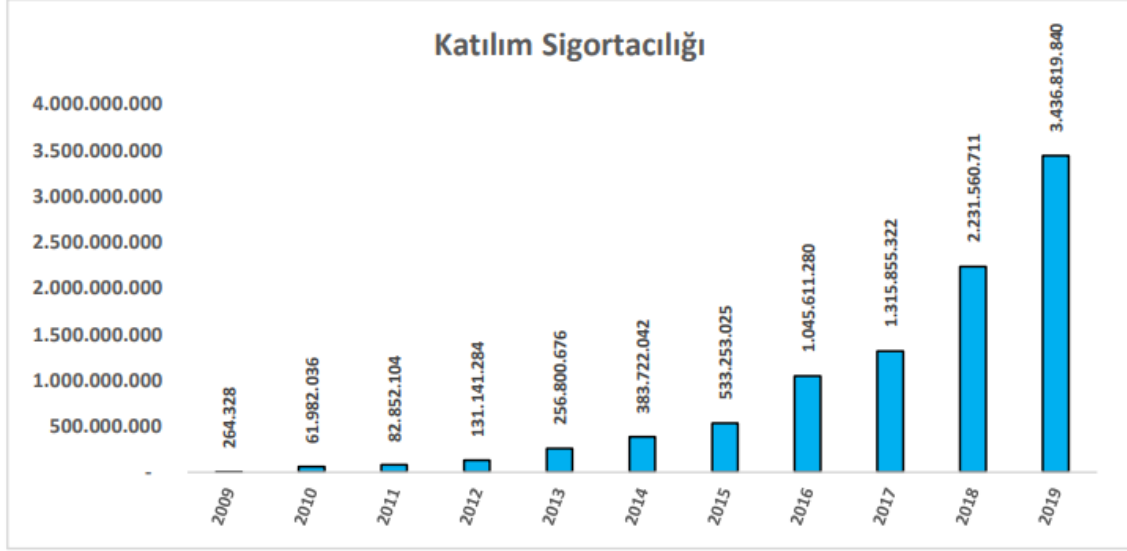
Tablo 4.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri ve Sektörün 2009-2019 Yılları Prim Üretimleri

Tarih	Katılım Sigortacılığı		Sektör	
	Prim (TL)	Yıllık Reel Değişim	Prim (TL)	Yıllık Reel Değişim
2009	264.328	%100	12.435.971.258	%100
2010	61.982.036	%233	14.129.394.239	%14
2011	82.852.104	%34	17.165.081.182	%21
2012	131.141.284	%58	19.826.760.600	%16
2013	256.800.676	%96	24.229.615.734	%22
2014	383.722.042	%49	25.989.552.680	%7
2015	533.253.025	%39	31.025.897.629	%19
2016	1.045.611.280	%96	40.486.796.941	%30
2017	1.315.855.322	%26	46.554.689.545	%15
2018	2.231.560.711	%70	54.656.028.968	%17
2019	3.436.819.840	%54	69.242.168.593	%27

Kaynak: Öner, 2021, s.53.

Aşağıdaki tablo grafikte ise katılım sigortacılığına ait prim üretimlerinin 2009-2019 yılları arasındaki gelişimi görülmektedir:

Tablo 4.2. Katılım Sigortacılığı 2009-2019 Prim Üretimleri

Kaynak: Öner, 2021, s.53.

Tabloda görüldüğü üzere bahsi geçen dönemde bir önceki yıla göre katılım sigortacılığında büyüme oranları incelenmiştir. Bu sigortacılık türünün büyüme yüzdeleri incelendiğinde, sektörde yalnızca 2017'de %26 büyüme gerçekleştiği, diğer yıllara göre %30'u aşan bir büyüme hacmi yakalandığı görülmektedir. Genel olarak 2009 yılından itibaren katılım sigortacılığı her yıl başarılı bir performans göstermiştir.

Yönetmelik ile birlikte katılım sigortacılığına yönelik faaliyetler hızla artmış, olumlu gelişmeler gerçekleşmiştir. Prim üretiminde katılım sigortacılığı, sigortacılık sektörüne kıyasla son yıllarda daha hızlı bir yürüme ivmesine sahiptir. Dünya genelinde 4 Trilyon USD yıllık prim üretimine erişen sigortacılık sektörü içinde katılım sigortacılığının çok düşük bir paya sahip olması ilerleyen süreçte sektörün ilgi odağı haline gelmesini sağlayacaktır. Potansiyeli oldukça yüksek olan sektörün ülkemizdeki büyüme trendi de dikkate alındığında, sektörün ilerleyen süreçte çok daha hareketli olacağı beklentisi söz konusudur. Kanuni bir zemin oluşturulmasıyla beraber hem kamunun hem de yabancıların katılım sigortacılığında daha çok yatırım yapması öngörülmektedir.

4.1.1. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları

Türkiye’de 2019 yılı sonunda faaliyette olan altı katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar kuruluş sırasına göre Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım’dır. 2019 yılı sonu rakamlarına göre bu bankaların yurt içinde ve dışında toplamda 1 179 şubesi bulunmaktadır. Katılım bankalarına ait şube sayısı, toplam bankacılık sektörü şube ağı içinde %10’luk bir paydan fazlasına sahiptir. Yine 2019 yılsonu verilerine göre katılım bankalarının toplam personel sayısı 2018’e göre %2,5 oranında artış göstermiş ve 16 040 kişiye ulaşmıştır. Katılım bankalarının, teknolojik olanakları kullanarak ve alternatif dağıtım kanalları aracılığıyla müşteri sayılarını artırdıkları da görülmektedir. 2017-2019 yılları arası dönemde internet katılım bankacılığı müşteri sayısı %470 artmış ve 3 milyon 620 bini bulmuştur. Mobil bankacılık müşterilerinde de %120 artış görülmüş ve 2019 itibarıyla say 1 milyon 930 bin olmuştur (TKBB, 2019).

Tablo 4.3. Katılım Bankaları Şube ve Personel Sayısı Gelişimi (2010-2021)

Yıllar	Şube Sayısı	Büyüme %	Personel Sayısı	Büyüme %
2010	607	7	12 677	7
2011	685	13	13 851	9
2012	828	21	15 356	11
2013	966	17	16 763	9
2014	990	2	16 270	3,1
2015	1080	9	16 554	1,7
2016	959	11,2	14 467	12,6
2017	1 032	8	15 029	3,9
2018	1 122	8,7	15 654	4,2
2019	1 179	5,1	16 040	2,5
2020	1 255	6,4	16 849	5.0
2021	1 311	4,5	17,147	1,8

Kaynak: TKBB

2019 itibarıyla katılım bankalarında sağlıklı, sürdürülebilir ve güçlü bir büyüme söz konusudur. Özkaynaklar, toplam aktifler, krediler, fonlar, net kâr oranları ve sermaye yeterlilik standart oranları bakımından başarılı sonuçlar elde edilmiştir. 2019 itibarıyla katılım bankalarının ülke ekonomisine katkısı da devam etmiştir. Katılım bankaları özellikle küçük ve orta ölçekli olup finansal sistemden yeterli düzeyde destek sağlayamayan işletmelere, finansal kiralama ve başka usullerle yatırım malları temin etmiş, böylelikle istihdam ve üretim artışında önemli bir rol üstlenmiştir (Katılım Bankaları, 2019).

TKBB tarafından açıklanan 2021 yılı finansal sonuçlarına göre katılım bankaları sahip oldukları büyüme oranları ile Türk ekonomisine katkı sağlamayı sürdürmektedir. TKBB başkanı tarafından yapılan açıklamaya göre 2013’ten bugüne sukuk ihraçları ile toplam 226,6 milyar TL tutarında fon toplanmıştır. Buna göre (Topçu, 2022);

"Katılım bankalarının 2021 yılında ihraç etmiş olduğu sukukların toplam hacmi 96,9 milyar TL seviyesindedir. Bu da Türk lirası cinsinden ilk ihracın yapıldığı 2013 yılında günümüze kadarki toplam ihraçların içerisinde yüzde 43'lük bir paya tekabül ediyor. Katılım Bankalarının toplam aktifleri 2020 yılı sonuna göre yüzde 64 artışla 716,5 milyar TL'yi aşarken, öz varlıkları yine aynı döneme göre yüzde 38 büyüme ile 36,3 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Katılım bankaları, 2021 yılını reel sektöre sağladığı 392,2 milyar TL'lik finansman desteğiyle tamamlayarak büyük bir başarıya imza attı."

Önümüzdeki süreçte katılım bankalarının hedeflerini daha da büyütecekleri, ekonomiye daha fazla katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Sermaye yapıları açısından Kuveyt Türk ve Albaraka Türk yabancı kaynaklı, Bank Asya tamamen yerli sermaye, Türkiye Finans A.Ş. ise tamamen yerli ve yabancı sermaye ortaklığından meydana gelmiştir. Katılım bankaları, Türk ekonomisi ve bankacılık sektöründeki konjonktürel şartlar nedeniyle ciddi değişikliklere uğramıştır.

4.2. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans'ın tarihçesi Faisal Finans ile başlamaktadır. Özel finans sektörünün temeli olarak kabul edilen Faisal Finans, İstanbul'da 1984'te kurulmuştur. İlk finans kurumu olma özelliğine sahip olan kurum resmi olarak 2 Nisan 1985 itibarıyla faizsiz bankacılık hizmeti vermeye başlamıştır. Şirket hissedarı olan DMI Grubu, 1998'de hisselerini İsviçre'deki OLFO S.A. şirketine devretmiş, kurum hisselerinin %38,82'si 2001 yılında Sabri Ülker tarafından devralınarak aynı yıl gerçekleştirilen olağanüstü kurul ile kurumun adı Family Finans Kurumu A.Ş. olarak değiştirilmiştir. %100 yerli sermaye kullanılarak kurulan ilk finans kurumu olan Anadolu Finans, Ankara'da 1991'de faaliyet göstermeye başlamıştır. Ekonomik şartların değişmesi sebebiyle genel müdürlük İstanbul'a taşınmıştır. Anadolu Finans ile Family Finans, 19 Ağustos 2005 tarih ve 1685 sayılı BDDK kararı ile birleştirilmiştir. Ardından yine 30 Kasım 2005 tarih ve 1747 sayılı BDDK kararı ile kurumun adı Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir (URL-1).

4.3. Vakıf Katılım

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından ödenmiş 805.000.000 TL sermayesi ile 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır. Sektörde yer alan en genç üye konumunda bulunan Vakıf

Katılım, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaşatılan “Vakıf Kültürü”nün önemli bir kurumu olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Bankanın 2016 yılsonu bağımsız denetim raporunu göre aktif büyüklüğü 4,7 milyar TL öz kaynakları 876,4 milyon TL ve ödenmiş sermayesi 805 milyon TL’dir (Yurttadur ve Demirbaş, 2017).

4.4. Yıllara Göre Türkiye Finans ve Vakıf Katılım Bankalarının Sigortacılık Faaliyetleri ve (Türkiye Finans Katılım Bankası ile Vakıf Katılım Bankası’nın) TKBB Raporları Çerçevesinde Karşılaştırılması

Katılım bankaları tarafından sunulan sigorta hizmetleri incelendiğinde, bu hizmetlerin geleneksel sigorta şirketleri aracılığıyla yapıldığı görülmektedir. Tam katılım sigorta şirketleriyle tek çalışan ve bunu açıklayan katılım bankası Kuveyt Türk’tür. Aynı şekilde Ziraat Katılım Bankası da sigortacılık hizmetleri vermesine rağmen geleneksel sigorta şirketlerine ait ürünlerden de yararlanmaktadır. 2018 yılı sonunda katılım bankalarının aktif büyüklüğü toplam bankacılık sektörünün %5,3’ünü oluşturmaktadır. Bu çerçevede katılım bankalarının 2025 yılında hedeflediği kâr payı %15 olup her iki taraf için de önemli olan faizsiz finans alanında gereksinim duyulan yeni sigorta ürünleri gelişimi, sunumu ve özellikle hayat sigortacılığında sektördeki payının artacağı düşünülmektedir (Özüdoğru, 2018).

4.4.1. Genel finansal göstergeler

Katılım sigorta sisteminin kabul edilmesi ve yaygın hale gelmesi büyük oranda katılım bankalarının sigorta uygulamaları sayesinde gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, katılım bankalarının katılım sigorta poliçelerinin yayılımında ve sigorta şirketlerinin pazar payının genişlemesinde etkili bir kanal konumunda bulunmasıdır. Katılım sigorta şirketleri, elde ettikleri fonların önemli bir kısmını katılım bankalarında değerlendirmektedir. Türk bankacılık sektöründe İslami bankacılık esasına uygun biçimde faaliyet göstermekte olan katılım bankalara ait hesaplar TMSF güvencesindedir (Özüdoğru, 2018).

Aşağıdaki tabloda Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankalarının anlaşmalı oldukları (asistanlık hizmetleri ve acentelik faaliyetleri) sigorta şirketlerine yer verilmektedir

Tablo 4.4. Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının anlaşmalı oldukları sigorta şirketleri

Türkiye Finans	Bereket Sigorta Eureko Sigorta Groupama Sigorta HDI Sigorta Neova Sigorta Unico Sigorta	Bereket Emeklilik ve Hayat Garanti Emeklilik ve Hayat Groupama Emeklilik ve Hayat MetLife Emeklilik ve Hayat Vakıf Emeklilik ve Hayat
Vakıf Katılım	Bereket Sigorta Güneş Sigorta Neova Sigorta	Bereket Emeklilik ve Hayat Vakıf Emeklilik ve Hayat

Kaynak: Laçınbala ve Ünsal, 2019.

Katılım bankalarının geleneksel sigorta şirketleri ile anlaşma yaptığı görülmektedir. Müşterilere sunulan sigorta hizmetleri içinde az ya da çok miktarda geleneksel sigorta şirketlerine ait ürünler sunulmaktadır (Laçınbala ve Ünsal, 2019).

4.4.1.1. 2016 Yılı

Finansal sistem için destekleyici konumda bulunan makroihtiyat politikaları Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası likidite önlemleri ve kamu maliyesi teşvikleri çerçevesinde 2016 yılı kredi büyümesinde ılımlı artış eğilimi göstermiştir. “Bankacılık alanında toplam faaliyet ve iktisadi faaliyet arasındaki ilişkide temel gösterge olan net kredi kullanımının GSYH’ye oranı 2015 yılına kıyasla 2016 yılında sınırlı bir artışla %69,2 düzeyine ulaşmıştır. 2016’da katılım bankalarında toplam aktifler %10,5 oranında büyüme göstermiş, 133 milyar TL’ye ulaşmış; bunun yanında %4,9 oranında pazar payı gerçekleşmiştir. 2008 yılında bütün dünyayı etkileyen krizden sonra gittikçe daha önemli bir hale gelen faizsiz bankacılık, yükselen bir değer olmuştur. Katılım bankacılığı çerçevesinde güçlü bir büyüme sergileyen küresel faizsiz finans, kurumların yaygınlaşma sürecini devam ettirmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de faaliyette olan katılım bankalarında da paralel bir yaygınlaşma ve derinleşme gerçekleşmiştir” (Katılım Bankaları, 2016). Aşağıdaki tabloda, 2016 yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının finansal göstergelerine yer verilmektedir:

Tablo 4.5. 2016 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankalarında Finansal Göstergeler

2016	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none">• Bankadaki toplam aktif sayısı 2016 itibarıyla 38,8 milyar TL'ye ulaşmıştır.• Fon kullandırma portföyü aktifler içerisinde %70 paya sahip olup toplamı 27 milyar TL'dir.• Bankaya ait Özkaynaklar 3,7 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Böylelikle bankanın güçlü sermaye yapısı muhafaza edilmiştir.• Sermayeye benzer kredi kullanımında oluşturulan proaktif yaklaşım çerçevesinde kurlarda ortaya çıkan dalgalanmalar sebebiyle oluşan riske karşı koruyucu etki meydana gelmiştir.	<ul style="list-style-type: none">• 2016 itibarıyla aktif toplamı 19 milyon TL kâr sağlamıştır.• Ekonomiye 1,4 milyar TL gayri nakdi ve 3 milyar TL nakdi olmak üzere toplamda 4,4 milyar TL'lik önemli bir destek verilmiştir.• 2016 içinde 3 milyar TL fon birikmiş, söz konusu fondan daha fazlası ise reel sektöre destek olarak kullanılmıştır.• 2016 yılı sonunda oy-tuz şubeye ulaşım hedefi yakalanmış, bütün hedeflere ulaşılmıştır.

2016 yılında Türkiye Finans Katılım; sigortacılık faaliyetleri kapsamında rehberlik, yardım ve hasar hizmetlerine ek olarak müşteri tercihlerine uygun biçimde asistanlık hizmetleri de sunmuştur (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2016).

2016 yılı Şubat ayında Güneş Sigorta ve Vakıf Katılım arasında bir acentelik anlaşması yapılmış, bu çerçevede sigorta ürünleri geliştirilmiş ve bu anlaşma 2016 yılı Temmuz ayında yürürlüğe girmiştir. Vakıf Katılım bünyesinde verilen finansmanlara bağlı olarak ve finansman işlemleri dışında kalan emeklilik, hayat ve elementer sigorta ürünleri HDI Sigorta A.Ş., Neova Sigorta A.Ş., Vakıf Emeklilik A.Ş. ve Güneş Sigorta A.Ş. acentelikleri aracılığı ile sunulmaktadır. 2016 itibarıyla 4 537 tane poliçe onayı verilmiş, 3 318 tane harici poliçe ve teminat düzenlemesi yapılmıştır (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2016).

4.4.1.2. 2017 Yılı

2017 yılında Türkiye'de beş katılım bankasının aktif olduğu görülmektedir: Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Ziraat Katılım, Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım. Geçen her yıl daha başarılı bir grafik izleyen katılım bankaları büyümenin yanında sektördeki paylarını da yıldan yıla artırmaktadır. Katılım bankalarının ülkemizde toplam aktifleri, topladıkları fon miktarları, net kâr oranları, sermaye yeterlilik oranları, çalıştırdıkları personel sayıları gibi yönlerden 2017 yılı itibarıyla bir önceki yıla göre daha iyi bir noktaya ulaşmıştır. 2017 yılı sonu itibarıyla 5 katılım bankası toplamda 1 032 şubeye ulaşmıştır. Bu bankalardaki toplam personel sayısı ise bir önceki yıla göre %3,9 artarak 15 029 personele ulaşmıştır. "Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım'ın konsolide olmayan toplam aktif büyüklüğü 2017'de bir önceki yıla göre %20,5 artışla 160.136 milyon TL'ye ulaşmıştır. Katılım bankalarının net

dönem kârı, 2016’da elde edilen 1.106 milyon TL’den %43 oranında artarak 2017 yılında 1.584 milyon TL’ye çıkmıştır. Özkaynak toplamı ise %18,7’lik artışla 13.645 milyon TL’ye yükselmiştir” (TKBB Faaliyet Raporu, 2017). Aşağıdaki tabloda, 2017yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının finansal göstergelerine yer verilmektedir:

Tablo 4.6. 2017 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler

2017	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Finans, güçlü sermaye yapısını muhafaza ederek 2017 sonunda 287 şubeye ve 3767 personele ulaşmıştır. • 2017 yılı sonunda aktifler 39,1 milyar TL olarak gerçekleşmiş, aktiflerde en büyük pay sahibi konumunda bulunan fonlar 26,5 milyar TL ve bunun yanında pasifler içerisindeki en büyük pay sahibi olan fonlar 22 milyar TL’dir. • 2017’de Türkiye Finans Kredi Garanti Fonu çerçevesinde 3,5 milyar TL fon kullanılmıştır ve pazar payı %2’dir. • 2017 yılı sonunda sektörde oran %16,87, Türkiye Finans’ta %18,22, katılım bankalarında %16,98 olmuştur. 2017’de kâr oranı artırılmış ve bu artış %27 oranında gerçekleşmiştir. Toplam kâr 375 milyon TL olmuştur. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2016 yılına kıyasla 2017’de aktif büyüklük bakımından %182 büyüyen Vakıf Katılım, bu yılda 13,2 milyar TL’lik aktif büyüklüğe ulaşmıştır. • Genç (2 yıllık) bir katılım bankası olsa da Vakıf Katılım daha önceki dönemde milli ekonomiye katkı sağlamak amacı ile özkaynaklarını devreye sokmuş, toplanandan daha çok fon ile reel sektöre destek olmuştur. • 2017 itibarıyla 13,1 milyar TL fon kullanılmış, 10 milyar TL fon toplanmıştır. • Aynı yıl 1,1 milyar TL özkaynak mevcut olup sermaye yeterlilik oranı yükümlülük düzeyinin üzerinde olup %14,1 olarak tespit edilmiştir.

2017 yılında Türkiye Finans Katılım; sigortacılık faaliyetleri kapsamında hasar, yardım ve rehberlik hizmetlerinin yanı sıra müşteri tercihi doğrultusunda asistanlık hizmetleri de sunarak, özel ve ayrıcalıklı çözümler üretmeye devam etmiştir (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2017).

2017’de beş ayrı sigorta şirketi ve 20 sigorta ürünü için tek bir yerden bütün müşterilerin poliçe yönetimini yürütecek bir portal, ana bankacılık sistemine uygun hale getirilmiştir. Yeni sigorta platformu kurumun pazar payının artmasını sağlayacak ve sigortacılık faaliyetlerini merkezi hale getirecek özelliklere sahip olup çapraz satış ve otomatik fiyatlamaya olanaklı hale getirilmiştir Vakıf Emeklilik, HDI Sigorta, Bereket Sigorta, Neova Sigorta ve Güneş Sigorta şirketlerinin acentesi olarak müşterilere sigortacılık hizmetleri sunulmuştur (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2017).

4.4.1.3. 2018 Yılı

2018 yılı sonu rakamlarına göre ülkemizde faaliyette olan beş katılım bankasının yurt içinde ve dışında şube sayısı toplamda 1 122 olmuştur. Katılım bankalarının şube sayısı bankacılık şube ağına 2017’ye göre %4,2 artışla 15 654 kişi olarak kaydedilmiştir. Daha önceki yıllara

göre daha başarılı bir seyre sahip olan katılım bankaları sürdürülebilir ve sağlıklı bir büyüme ortaya koymaktadır. Katılım bankaları özkaynaklar, verilen krediler, toplanan fonlar, standart sermaye oranları, net kâr oranları açısından 2018’de de başarılıdır. Bilançoda pasifte bulunan ve halktan toplanan tasarruflardan meydana gelen yükümlülük kaleminde zarara ve kâra katılma yöntemi sabit oranlı yükümlülüğe kıyasla katılım bankalarının krizleri aşmasına yardımcı olmuştur. Faiz riskine sahip olmayan katılım bankaları açık pozisyon yaratmamış ve kur riskine de maruz kalmamıştır. Katılım bankalarının net dönem kârı, 2017’de elde edilen 1.583 milyon TL’den %34,1 oranında artarak 2018 yılında 2.124 milyon TL’ye çıkmıştır. Özkaynak toplamı ise %23’lük artışla 16.796 milyon TL’ye yükselmiştir (TKBB Katılım Bankaları Raporu, 2018).

Tablo 4.7. 2018 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankalarında Finansal Göstergeler

2018	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none"> • 2017 yılının aynı dönemine göre 2018’de elde edilen net kâr %10’un üzerinde artmış, %18,5 artışla 445 milyon TL olmuştur. • 2010 yılından beri toplamda 8,2 milyar TL ve 2018 yılında 2,6 milyar TL garanti fonu dağıtmış, bankacılık sektöründeki genel sıralamasını 13’ten 12’ye yükselterek katılım bankalarının lideri haline gelmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2017’de “Türkiye’nin Milli Altın Bankası” sloganı ile “Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasasında” olan Vakıf Katılım, 2018 yılında ortalama 13 ton ağırlığına sahip olan standart külçe altın ihracatı yapmıştır. • İstanbul Maden ve Metaller İhracatçıları Birlikleri (İMMİB) verilerine göre Vakıf Katılım, 2018 yılında 425 milyon civarında ABD Doları değerinde standart işlenmemiş altın ihracatı yaparak ülke ekonomisine ciddi düzeyde katkı sağlamıştır. • Söz konusu ihracat ile 854 kurum arasında üçüncü olarak önemli bir başarı elde etmiştir.

2018 yılında Türkiye Finans, bu yıl başlayan otomatik katılım sistemine dâhil olması gereken müşterilere vermiş olduğu hizmeti 2018 yılında sürdürmüş, müşterilerine hızlı çözümler sunarak sisteme entegre olmaları konusunda destek olmuştur (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2018).

2018 yılında Vakıf Katılım sigortacılık faaliyetleri için 186.103 müşteriye ulaşmış, şube sayısı 91’e ulaşmıştır (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2018).

4.4.1.4. 2019 Yılı

2019 yılı, Covid-19 salgınının ön plana çıktığı, tüketici davranışlarındaki değişimle bankacılık sektöründe de etkisini göstermiştir. Tüketicilerin harcama eğiliminin azalmasıyla birlikte temel ihtiyaçların öncelikli hale gelmesi, bu etkilerin en önemlileridir. Bu çerçevede 2019

yılsonu rakamlarına göre Türkiye’de toplamda altı katılım bankası toplamda 1 179 şube ile faaliyet göstermektedir. Katılım bankalarının şube sayısı bankacılık şube ağının %10’undan fazlasını meydana getirmektedir. 2019 yılsonu itibarıyla katılım bankalarının toplam çalışan sayısı bir önceki yıla göre %2,5 oranında artarak 16 040 kişiye ulaşmıştır. Finansal teknolojilerden yararlanan katılım bankaları, alternatif dağıtım kanallarını etkili şekilde kullanarak müşteri sayılarını artırmışlardır. “2019 yılında katılım bankalarının internet bankacılığı müşteri sayısı 2017’den bu yana yaklaşık %470 artarak 3 milyon 620 bine ulaşmıştır. Mobil bankacılık müşteri sayısı ise %120 oranında artarak 1 milyon 930 bin kişi olmuştur Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankasının konsolide olmayan toplam aktif büyüklüğü 2019 yılında bir önceki yıla göre %37,5 artışla 284,5 milyar TL’ye ulaşmıştır. Katılım bankalarının net dönem kârı,

2018’de elde edilen 2,1 milyar TL’den %16 oranında artarak 2019 yılında 2,4 milyar TL’ye çıkmıştır. Özkaynak toplamı ise %29,7’lik artışla 21,8 milyar TL’ye yükselmiştir” ((TKBB Katılım bankaları Raporu, 201).

Tablo 4.8. 2019 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankalarında Finansal Göstergeler

2019	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none"> Türkiye Finans’ın toplam varlıkları 2019 sonunda %11 düzeyinde artmış, fon büyüklüğü ise %49 oranında artmış ve sektör ortalamasını ikiye katlamıştır. Sermaye yeterlilik oranı %17,26 düzeyinde kalmış, özsermaye oranı %12 artmıştır. Bankanın geliştirdiği ve katılım bankacılığında bir ilk olarak bilinen Esnek Destek Finansmanı ile nakit yönetiminin verimli ve sağlıklı bir biçimde yapılması sağlanmıştır. Türkiye Finans, 2019’da İhracat Destek Finansmanı adını taşıyan, ihracat yapan firmalara avantajlı paketler ve özel finansman erişimi sunan sistemini hayata geçirmiştir. İhracat Destek Finansmanı, ihracat yapan firmalar için özel indirimli paketleri de içermekte olup esnek vade ve uygun kâr payı ile finansman konusunda ihracatçılara destek sağlamıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> 2019 sonunda 2018 yılına göre aktif büyüklük %44,8 oranında artarak 30,3 milyar TL olmuştur. Toplanan fonlar %51,2 oranında artmış, 23 milyar TL’ye ulaşmıştır. Banka özelinde nakdi ve gayri nakdi olarak kullanılan fon toplamı 27,1 milyar TL’dir. Vakıf Katılım, 2019’da en çok yurt içi TL kira sertifikası ihraç eden katılım bankası olmuştur. 2017 yılı itibarıyla başlatılan kira sertifikası ihraçları ile Vakıf Varlık Kiralama İştiraki üzerinden 67 işlem yapılmış, 15 milyar TL elde edilmiştir. Katılım Varlık Kiralama İştiraki üzerinden yedi ihraç gerçekleştirilmiş, bunlar sonucunda 903 milyon TL fonlama ile özel sektördeki firmaların katılım bankacılığı sermaye piyasası araçlarını kullanmaları sağlanmıştır.

2019 yılında Türkiye Finans Katılım sigortacılık hizmetleri kapsamında normal bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra, şubeleri aracılığıyla, Bereket Sigorta, Neova Sigorta, HDI Sigorta, Doğa Sigorta, Eureko Sigorta, Unico Sigorta adına bireysel emeklilik sigorta acenteliği, Oyak Yatırım Menkul Değerler AŞ adına işlem aracılığı, yatırım ürünü işlemlerine emir iletimine aracılık ve portföy aracılığı hizmetlerini sunmaktadır. Öte yandan Katılım Bankası, akreditif

kredileri, teminat mektupları ve kabul kredileri başta olmak üzere çeşitli türde gayrinakdi kredi kullanılmıştır (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2019).

2019 yılında Vakıf Katılım Bankası sigortacılık faaliyetleri kapsamında 303.707 müşteriye, 104 şubeye ulaşmıştır. Bu yıl toplanan fon 22.953.215 bin TL'ye ulaşmıştır. Bunun yanında sigortacılık faaliyetleri kapsamında 18.770.501 bin TL fon kullanılmıştır (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2019).

4.4.1.5. 2020 Yılı

"2020 itibarıyla katılım bankalarının konsolide olmayan toplam aktif büyüklüğü 2019 yılına göre %53,7 artarak 437,1 milyar TL'ye yükselmiştir. Katılım bankalarında net dönem kârı 2019 yılında elde edilen 2,4 milyar TL'den %52,4 oranında artarak 2020'de 3,7 milyar TL'ye çıkmıştır. Özkaynak toplamı ise %26,8'lik artışla 27,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Katılım bankaları arasında 2020 yılında en yüksek net kârı 1.400,3 milyon TL ile Kuveyt Türk elde etmiştir. Net kârda Kuveyt Türk'ü 675,7 milyon TL ile Türkiye Finans Katılım Bankası, 666,9 milyon TL ile Vakıf Katılım, 638,6 milyon TL ile Ziraat Katılım, 254,7 milyon TL ile Albaraka Türk ve 80,6 milyon TL ile Emlak Katılım izlemiştir. Net kârını 2019 yılı sonuna göre en çok artıran banka ise Albaraka Türk olmuştur. Kâr artışı %301,6 gibi çok yüksek bir oran olan Albaraka Türk'ü %105,3 ile Vakıf Katılım takip etmiştir. 2020 yılında Kuveyt Türk, 152,3 milyar TL ile Türkiye'nin en büyük aktif toplamına sahip katılım bankası olurken, bu bankayı 81,4 milyar TL ile Türkiye Finans Katılım ve 69,3 milyar TL ile Albaraka Türk izlemiştir. Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım'ın aktif büyüklükleri sırasıyla 60,2 milyar TL, 53,2 milyar TL ve 20,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir" (TKBB Katılım Bankaları Raporu, 2020). Katılım bankacılığı finansmanı açısından son derece önemli olan küçük ve orta ölçekli işletmelere destek verilmeye devam edilmiştir. Türk ekonomisinin sağlam bir tabanda genişlemesi ve sürdürülebilir biçimde büyümesi hedefi çerçevesinde bir politika uygulayan katılım bankaları, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin talep ve gereksinimlerine uygun olarak 2020'de de uygun finansman sağlamayı sürdürmüştür. Katılım bankalarının toplam KOBİ Finansmanı hacmi, 2019 yılındaki 39.551 milyon TL'den 2020 yılında 71.155 milyon TL'ye çıkarak %79,9'luk bir artış kaydetmiştir (TKBB Katılım Bankaları Raporu, 2020).

Tablo 4.9. 2020 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katılım Bankalarında Finansal Göstergeler

2020	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none">• Türkiye Finans, 2020 yılı itibarıyla ülke ekonomisine 57 milyar TL katkı sağlamıştır.• Finansal gereksinimleri pandemi sebebiyle artan müşteriler için destek sağlamak amacıyla kullanılan nakdi fonlar bir önceki yıla göre %43 artmış, 47,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. Gayri nakdi fon büyüklüğü ise %23 oranında artarak 9 milyar TL olmuştur.• Dijital kanallara müşteri merkezli fonksiyonlar eklenmiş, bir önceki yıla göre dijitalleşmeye yatırım %39 oranında artmış, dijitalden işlem hacmi %47 oranında artmıştır.• 2020'de bir önceki yıla göre uzaktan dijital müşteri başvuru sayısında 3 kat, müşteri edinim sayısında ise 2 kat artış gerçekleşmiştir.	<ul style="list-style-type: none">• Bir önceki yıla göre 2020 yılı sonunda kullanılan fonlar %60,7 oranında büyüme göstermiş, piyasaya 240 133 milyar TL destek sağlanmıştır. Bunun yanında aynı dönemde aktif büyüklük %53,7 oranında büyümüş ve 437 092 milyar TL olmuştur.• Bankacılık sektöründen sağlanan pay %7,2 oranına yükselmiştir. 2020 yılı itibarıyla 17.000 kişiye istihdam sağlanmaktadır.• Bir önceki yıla göre 2020'de toplanan fonlar %72,4 artışla 39,6 milyar TL olmuş, aktif büyüklük bir önceki yıla göre %75,2 artışla 53,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.• Özkaynaklar ve güçlü fonlama kaynaklar reel sektör için önemli destek sağlamış, 2019 yılına göre %58,8 oranında artmıştır. Nakdi-gayri nakdi kullanılan fon toplamda 43,1 milyar TL olmuştur.

2020 yılında Türkiye Finans Katılım sigortacılığı kapsamında elementer ve hayat branşlarında %54 büyüme kaydederek toplamda 105 milyon TL prim üretimi gerçekleştirmiştir. En çok büyüme sağlayan ürün, finansman adetlerinin de artışı ile Finansman Güvence sigortasıdır. Prim üretimi ile birlikte 36 milyon TL'lik komisyon geliri elde edilmiştir (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2020).

2020 yılında Vakıf Katılım Bankası sigortacılık faaliyetleri kapsamında 469 680 müşteriye, 116 şubeye ulaşmıştır. Bu yıl toplanan fon 39 566 471 bin TL'ye ulaşmıştır. Bunun yanında sigortacılık faaliyetleri kapsamında 29 423 793 bin TL fon kullanılmıştır. Bu yıl 9 899 adet BES satışı gerçekleşmiştir (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2020).

4.4.1.6. 2021 Yılı

Türkiye'de 2021 yılsonu itibarıyla toplamda altı katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankaların yurt içi ve yurt dışı toplam şube sayısı %4,5 artışla 2021 yılında 1 311'e yükselmiştir. Katılım bankalarının şube sayısı, 11 098 şubeden oluşan bankacılık sektörü toplam şube ağının ortalama %12'sini oluşturmaktadır. 2021 yılsonu itibarıyla katılım bankalarının toplam çalışan sayısı bir önceki yıla göre %1,8 oranında artarak 17 147 kişi olmuştur. Katılım bankalarının ülke ekonomisine katkısı bu yılda da devam etmiştir. Katılım bankaları; finansal sistem içerisine alınamayan atıl fonların sisteme kazandırılması, istihdamın artırılması, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması, gelir dağılımını düzenleyici etkileri, reel sektöre kaynak aktarılması gibi rolleriyle bankacılık sisteminin gelişiminde gittikçe daha etkili olmaktadır. Bunun yanında katılım bankaları KOBİ'lere de

finansal kiralama ve başka yöntemlerle yatırım malları sağlamakta ve böylelikle üretimde destekleyici olmaktadır. 2021 yılında dijitalleşme katılım bankaları açısından önemli bir detay olmuştur. Ürünlerini müşterilerine sunarken katılım bankaları bir yandan da dijital hizmet düzeylerini artırmıştır. 2021 yılında katılım bankalarının toplam aktif, mevduat ve kredi büyüklüğü rakamları ve sektör paylarında önemli oranda artış kaydedilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankasının konsolide olmayan toplam aktif büyüklüğü 2021 yılında bir önceki yıla göre %64,1 gibi yüksek oranda bir artışla 717,3 milyar TL’ye çıkmıştır (Katılım Bankaları, 2021).

Tablo 4.10. 2021 Yılı Türkiye Finans Katılım ve Vakıf Katım Bankalarında Finansal Göstergeler

2021	
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	VAKIF KATILIM BANKASI
<ul style="list-style-type: none"> • 2021 yılı sonunda gayri nakdi finansman oranı %55 artarken kullanılan fonlar %29 artmıştır. • Bütün değişkenlere rağmen bu yıl, aktiflerde %42 büyüme gerçekleşmiştir. • Aktif büyüklük 116 milyar TL olurken ülke ekonomisine 76 milyar TL destek sağlanmıştır. • Bir önceki yılsonuna kıyasla bu yılda toplanan fonlar %47 oranında artış göstermiş, sektördeki ilk hibrit ürün olarak isimlendirilen Bol Kepçe ürünüyle katılım hesabı ve müşteri birikimleri ve aynı zamanda katılım finansın önemli yatırım unsurlarından biri olan kira sertifikasında değerlendirilmiş, çift etki ile koruma altına alınmıştır. • 2021 yılı sonunda katılma hesaplarında %57 oranında büyüme gerçekleşmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2021 itibarıyla Vakıf Katılım, ülke ekonomisine %7,4 oranında destek sağlamıştır. • Yılsonunda 2020 yılına göre toplanan fonlar %86,08 oranında artarak 73,6 milyar TL olmuştur. Aktif büyüklük ise %89,54 oranında artarak 100 76 milyar TL olmuştur. • Özkaynaklar ve güçlü fonlama ile reel sektörde destek artırılmış, nakdi ve gayri nakdi fon kullandırma toplamı 81, 3 milyar TL’ye ulaşmıştır. • Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi’ ve ‘Kur Korunmalı TL Katılma Hesabı’ programları devreye alınmıştır.

2021 yılında Türkiye Finans Katılım sigortacılığı çerçevesinde hızlı finansman bayilerinden yedek hesap satışı ve sigorta yapılmaya başlanmıştır. 2021’deki finansman adetlerindeki düşüğe rağmen sigorta kapsamında yeni iş ve yenileme poliçe üretimlerinde penetrasyon oranı % 90’lar seviyesinde gerçekleştirilerek 2020 yılında elementer ve hayat branşlarındaki toplam üretim yakalanmıştır. Özellikle elementer branşta 2020 yılına göre %21’lik bir büyüme gerçekleşmiştir.2020 yılına göre 2021 yılında Bireysel Emeklilikte fon büyüklüğü %30 artmıştır (Türkiye Finans Katılım Faaliyet Raporu, 2021).

2021 yılında Vakıf Katılım bünyesinde sigorta aracılık hizmetleri sunan Türkiye Sigorta, Bereket Sigorta, HDI Sigorta, Neova Sigorta ve Türkiye Hayat Emeklilik şirketlerinin acentesi olarak müşterilere, şube ve dijital kanallar üzerinden katılım sigortacılığı prensipleri ile

sigortacılık hizmeti sunulmuştur. Şube sayısı 130'a ulaşmıştır (Vakıf Katılım Faaliyet Raporu, 2021).

4.4.2. Genel değerlendirme

Genel itibarıyla 2016 ve 2021 yılları arası dönemde katılım bankacılığı fon kullandırma, fon toplama, sigorta işlemlerinin her yıl daha iyiye gittiği görülmektedir. Ancak pandemi sürecinde müşteri taleplerinin ve harcama biçimlerinin değişikliğe uğraması sonucunda temel ihtiyaçlar öncelik kazanmıştır.

Vakıf Katılım Türkiye Finans Katılımdan daha geç kurulmuş bir katılım bankası olması nedeniyle daha geriden başlamış fakat genel olarak hızlı bir yükseliş göstererek katılım bankaları arasında önemli bir yere ve paya sahip olmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırk yıllık bir geçmişe sahip olan katılım bankacılığının dünya genelinde talebi gün geçtikçe artarken Türkiye için katılım sigortacılığı oldukça yeni bir alandır. Ülkemizde katılım sigortacılığının gelişmesini etkileyen ve engelleyen unsurlar söz konusudur. Ülkenin henüz gelişmekte olan bir ekonomi olması, kişi başına düşen gelir miktarının yetersizliği, enflasyonun ekonomik yapıya uzun vadeli etkisi, faiz hassasiyetine sahip olan bir kitlenin sigorta işlemlerine ön yargı taşıması, faizsiz sigortacılığın geç ve yavaş kurulmuş olması, konuya ilişkin hukuk ve bilgi eksikliği, halkın kadercı bakış açısı, tanıtım ve iletişim eksikliği nedeniyle uzunca bir süre boyunca sigorta bilinci oluşturulamaması, hizmette kalitenin standart haline gelememesi, istihdam edilen personelin bilgi açısından yeterli olmaması, mali yükümlülüklerin fazlalığı, pazarlamanın yetersizliği gibi nedenler bu unsurlar arasında sayılabilir.

Türkiye’de katılım sigortacılığının sürdürülebilir ve sağlıklı biçimde gelişebilmesi, katılım sigortası ile ilgili algının toplumda olumlu yönde artması için hizmet kalitesinin artırılması, ürün gelişimi ve çeşitliliğinin sağlanması, gelir düzeyi düşük müşterilere perakende, yüksek gelir düzeyine sahip müşterilere daha gelişmiş ve kurumsal hizmetler sunulabilmesi geniş bir kitleye kısa zamanda ulaşılabilmesini sağlayacaktır.

Kurumsal iletişim, itibar ve algı yönetimi çerçevesinde yapılan çalışmaların gerçekleştirilmesi, gerekli olan insan kaynağı, eğitim ve sertifikasyona yönelik çalışmaların artırılması, katılım bankacılığına yönelik prensiplere uygun standart ve düzenlemelerde gelişim gerçekleştirilmesi, değişen sigortacılık hizmetine yönelik gereksinimlerle paralel biçimde teknoloji kullanımı, yeni ürün sunumu, dijital teknolojilerin hizmetin her aşamasında kullanımı, modelin kabulünü arttırıp sektörün büyümesine katkı sağlayabilir. Gelişimin desteklenmesi için hukuki altyapının yakın bir zaman içinde sağlanmış olmasının olumlu katkısının yanında nitelikli insan kaynağının artırılması, küresel piyasalardaki trendlerin takip edilmesi, potansiyel ve fırsatların değerlendirilmesi bakımından tetikleyici olacaktır. Katılım sigorta şirketlerinin gelişmesiyle beraber retekâfûl şirketlerinin de altyapısının oluşturulması bir gerekliliktir.

2020 yılında bütün ekonomik faaliyetlerde Covid-19 salgınının etkileri olumsuz yönde finans sektöründe de ortaya çıkmıştır. Sektördeki olumsuz gelişmelere rağmen faaliyetler sektörde olumlu gelişmeler sağlamıştır. Bankacılık sektörü içinde katılım bankalarının oldukça büyük bir büyüme hacmi sağlaması, bunu sürdürmesi, ciddi kâr oranlarına sahip olması ilerlemenin önemli göstergeleridir.

2020-2021 yılları içine finans sektöründe dijitalleşmenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu yıllarda İslam iktisadı alanında da büyük gelişmeler meydana gelmiştir. Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği’nin güncellenmesi, yatırım ve kalkınma alanında ilk bankanın faaliyete geçmesi, Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi bünyesinde Katılım Finans Daire Başkanlığının kurulması,

tasarrufa dayalı finansmanın hukuki zeminin oluşturulması, Merkez Bankası bünyesinde Katılım Bankacılığı Müdürlüğünün kurulması, yeni İslam iktisadı dergilerinin kurulması, karz-ı hasen müesseselerinin yaygınlaşması, üniversite bünyelerinde yeni yüksek lisans programlarının ve araştırma merkezlerinin açılması öne çıkan gelişmelerdir.

İslam iktisadına yönelik gelişmelerin özellikle kamu otoritesi tarafından desteklenmesi, 2021 yılında ve daha sonrasında önemli gelişmelerin yaşanacağını göstergesi olarak kabul edilebilir. Pek çok alanda ülkemizde İslam iktisadının daha fazla ağırlık kazanacağı, geleceğe yönelik bir rol model olacağı ortadadır. Daha önceki yıllarda yaşanan krizlerde de, 2020 itibarıyla ortaya çıkan salgın sürecinde de İslam iktisadının başarılı performansı bu çalışma ile ortaya konmuştur. Bu çerçevede ilerleyen süreçte İslam iktisadının söz sahibi olduğu alanların daha da artacağı yeni bir dönem beklentisi söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. Y. (2010). *Türkiye'deki Sigortacılık Hizmetlerinin Yapısı ve Pazarlama Maliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkan, M. M. (2019). Faizsiz Sigortacılık Kavramı: "Tekafül"- Katılım Sigortacılığı. *Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü*.
- Akther, U. (2015). *Principles of Islamic Finance: Prohibition of Riba, Gharar and Maysir*, Munich Personal RePEc Archive. *INCEIF*, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Altıntaş, K. M. (2016). Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 115-142.
- Ashraf, M., Kortbawi, M., Mrad, R. (2014). *Takaful And Conventioanl Insurance: A Comparative Overview*. Islamic Finance, London.
- Aslan, H. (2015). Türkiye'de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Aybay, S. (2002) Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri: Güncelleştirilmiş Pazarlama Karması-7 P's Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma. *Reasürör*, 44, 21-40
- Ayhan, C., Özcan, A. (2018). Türkiye'de Sigortacılık Sektöründe Etkinlik Analizi (2010-2016). *Journal Of Social And Humanities Sciences Research (Jshsr)*, 5(16), 78-93.
- Başoğlu, B. (2020). Türkiye'de Sigorta Sektörüne Katkıları Açısından Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi Analizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 1043-1062.
- Bilgin, N., Tanyıcı, Ş. (2008). Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi. *KMU İİBF Dergisi*, 10(15).
- Bilir, A. (2010). *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Çalık, A. (2011). Tekafül Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. 100. Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Çipil, M. (2003). Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması, <http://www.hazine.gov.tr/makaleler/mahirc-dergi.pdf>
- Çipil, M. (2004) *Dünyada Zorunlu Sigorta Uygulamaları ve Türkiye Örneklerinin İncelenmesi*. Milli Reasürans T.A.Ş. Yayınları: İstanbul.
- Dalgın, N. (2003). İslam Hukuku Açısından Karşılıklı Sigortalar. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 4.
- Dalkılıç, N., Ada A. A. (2014). Sigortacılıkta Tekafül Sisteminin Değerlendirilmesi. *Sigorta Araştırmaları Dergisi*, 10, 39-53.
- Demir, F. O. (1996) *Sigorta İşletmesi ve Pazarlaması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirci, S. (2019). Sigortacılıkta Yeni Bir Yaklaşım: Katılım Sigortacılığı, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 25-39.
- Demirci, S. (2019). Sigortacılıkta Yeni Bir Yaklaşım: Katılım Sigortacılığı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi - İnühfd*, 10(1), 25-39.
- Demircioğlu, E. (2011). *5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun Sigorta Sektörüne 162 Etkileri: Çankırı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.

- Doğan, S. (2008). *Katılım Bankaları Ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Elbeyli, M. Ü. (2001). *Sigorta ve Sigorta Pazarlaması*. İstanbul.
- Ertugay, E., Gülençer, İ., Karabayır, M. E., Doğan, M. (2019). Faizsiz Finansal Kuruluşların Denetimi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(3), 1442-1457.
- Eskici, M. M. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Evren, G. N. (2007). *Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gençosmanoğlu, E. (2003). Dünden Bugüne Sigortacılık, www.hazine.gov.tr/makaleler/80yildergi.pdf
- Gümüş, F. (2006). Türk Sigortacılık Sektörünün Sorunlarının Tespiti ve Çözüm Önerileri. *Sigorta Araştırmaları Dergisi*, 2, 67-78.
- Hancı, M. (2007). Katılım Bankalarında Sigortacılık İşlemleri ve Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Hazine Müsteşarlığı. (2017). Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.
- Karayazgan, A. (2008). Takaful (İslami Sigorta). *Sigorta Araştırmaları Dergisi*, 4, 107-222.
- Kassim, Z., Abidin M. (2008). Are Takaful Models Converging?, 2. *Uluslararası Takaful Kongresi*, Londra.
- Katılım Emeklilik. (2017). Katılım Emeklilik Hakkında. 18 Ekim 2017 tarihinde <https://www.katilimemeklilik.com.tr/hakkimizda/katilim-emeklilik-hakkinda/>
- KATSİDER. <http://www.katilimsigortaciligi.org/kurumsal/katilim-sigortaciligidernegi-7.html>
- Khan, A. (2009). Takaful: Concepts and Models. *9th Distance Learning Course On Issues In Islamic Finance*.
- Kılıç, M. (2018). Katılım Sigortacılığı (Tekafül) Sistemi ve Türkiye’deki Durumu. *II. International Symposium on Economics, Finance and Econometrics, December 6-7, 2018*, Bandırma/Balıkesir, 301-309.
- Kızıltan, A. N. (2011). *Senaryo Yaklaşımı ve Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- KPMG Türkiye (2021). KPMG Perspektifinden Sigortacılık Sektörüne Bakış <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2021/05/sigorta-sektorel-bakis-2021.pdf>
- Kwon, W. J. (2007). Islamic Principle and Takaful Insurance: Re-Evaluation. *Journal of Insurance Regulation*, 26(1).
- Laçınbala, Y. ve Ünsal H. (2019), Katılım Sigortacılığında (Tekafülde) Pencere Sisteminin Değerlendirilmesi. *Sosyoekonomi*, 27(42), 181-202.
- Ölçen, O. (2014). Tekafül sigortacılık sistemi. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 169-196.
- Öner, M. H. (2018). Development of Islamic Insurance From the Perspective of Participation Insurance Regulation. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 3(1), 59-71.
- Öner, M. H. (2021). Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Gelişimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58, 35-58.
- Özbay, F. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Uygulamaları*. Gediz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Özgür, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği*. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Afyon.

Özkan, H. (2012). *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırması Ve Muhasebe Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Özulucan, A., Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(6).

Özudoğru, H. (2017). Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi. *Bankacılık Ve Finansal Araştırmalar Dergisi (Bafad)*, 4(1), 38-47.

Özudoğru, H. (2018). Katılım Sigortacılığı ve Türkiye'deki Durumu. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(1) : 1-16.

Partal İleri, N. (2008). *5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu Açısından Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu Ve Faaliyete Geçmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Patel, S. (2004). Takaful and Poverty Alleviation", ICMIF Publications, <http://www.takaful.coop/docstore/takaful/TakafulandPoverty-ENG.pdf>

Polat, S. (2015). *Katılım Bankaları Sigorta Uygulamalarında Tekafülün Yeri ve Geleceği*. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Qureshi, A. A. (2011). Analyzing The Sharia'h Compliant İssues Currently Faced By Islamic Insurance, *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business*, 3(5).

Sarıkayalı, C. (2000) Sigortacılıkta Pazarlama ve Satış Semineri. *Birlik'ten Dergisi*, 1(6), 22–25.

Sezal, L. (2017). Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi Ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52).

Şahin, M. (2006). *Sigortacılık Sektöründe Hizmet Pazarlamasının Önemi Ve Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi*. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Taşkın, E. ve Şener, H. Y. (2004). Küreselleşme Sürecinde Türk Sigorta Sektörünün Önüne Çıkabilecek Sorunlar, Bu Sorunları Aşabilmek İçin Alınması Gereken Önlemler - Global Normlu Sigorta Sektörü. *Reasürör*, 51, 14–24.

Taşkın, E., Şener, H. Y. (2004). Küreselleşme sürecinde Türk sigorta sektörünün önüne çıkabilecek sorunlar, bu sorunları aşabilmek için alınması gereken önlemler - Global normlu sigorta sektörü. *Reasürör Dergisi*, 51, 14-23.

TKBB 2017 FAALİYET RAPORU https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Almanak_2016.pdf

TKBB 2017 FAALİYET RAPORU https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_2017_TR-Final.pdf

TKBB 2018 FAALİYET RAPORU <https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Katilim-Bankalari-2018-.pdf>

TKBB 2019 FAALİYET RAPORU <https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Katilim-Bankalari-2019.pdf>

TKBB 2020 FAALİYET RAPORU https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_FR20_TR_KOD2.pdf

TKBB 2020 FAALİYET RAPORU https://tkbb.org.tr/uploads/pages/1652709610_a1611fc13f26cc179da6.pdf

Topçu, F. E. (2022). <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/katilim-bankalarinin-aktif-buyuklugu-2021-yilinda-716-5-milyar-tl-yi-asti/2542260>

Tuna, İ., Yılmaz, V., Mercan, A. (2019). Türkiye'de Katılım Sigortacılığı Ve Etkinlik Analizi. 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi, 13-23.

TÜRK TİCARET KANUNU (1) (2) Kanun Numarası : 6762 Kabul Tarihi : 29/6/1956 Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 9/7/1956 Sayı: 9353 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 37 Sayfa : 1587 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.6762.pdf>

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2016). https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/58/Turkiye%20Finans_TR_2016_İmzasız.pdf

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2017). <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/61/2017%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2018). <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/62/TURKIYE%20FINANS%202018%20YILI%20YILLIK%20FAALİYET%20RAPORU%20TR.pdf>

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2019). https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/63/Turkiye%20Finans_TR_2019_İmzasız.pdf

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2020). <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/66/2020%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

TÜRKİYE FİNANS KATILIM FAALİYET RAPORU (2021). <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/68/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

Türkiye Katılım Bankaları Birliği Tarihçesi, <http://www.tkbb.org.tr/kurumsal-hakkinda-tarihce> (29.07.2021)

Türkiye Sigorta Birliği, <http://www.tsb.org.tr> (25.07.2021)

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri. (2016). Asya Emeklilikte İlk Adım Atıldı. 18 Ekim 2017 tarihinde <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php/tr/haber-arsivi/7497-asya-emeklilikte-ilk-adim-atildi.html>

Ulusoy, R. (1997). *Bir Finansman Yöntemi Olarak Mudarabe*. Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Uralcan, G. Ş. (2005) Küreselleşme Sürecinde Sigorta Şirketlerinde Bilgi Yönetiminin Gereksinimi, <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/37.doc>

URL-1 Türkiye finans tarihçe <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>

Ünal, İ. (2019). *İslami Sigortacılık Sisteminin Türkiye'de Uygulanması Hakkında Ampirik Bir Analiz*. Yüksek Lisans. T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ünder, G. (2008). *Sigortacılıkta Pazarlama ve Satış Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Üstün, Y. (2014). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Başmüfettişi, Sigorta, Tekâful Ve Kooperatif Sigortacılığı, Tekâful, Kooperatif Sigortacılığında İslami Model. *Karınca Dergisi*, 80(927).

VAKIF KATILIM FAALİYET RAPORU (2017). <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/faaliyetraporu2017.pdf>

- VAKIF KATILIM FAALİYET RAPORU (2018).
<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/flipbook/tr/index.html>
- VAKIF KATILIM FAALİYET RAPORU (2019).
<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/Flipbook2019/tr/index.html>
- VAKIF KATILIM FAALİYET RAPORU (2020).
<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/flippingbook2020/tr/index.html>
- VAKIF KATILIM FAALİYET RAPORU (2021). <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/vakif-katilim-bankasi2021-yili-faliyet-raporu.pdf>
- Yayla, Ş.O. (2019). Sigortacılık ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Durumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(94), 107-125.
- Yazıcı, S. (2015). *Tekâfül Sigortacılığında Ürün Geliştirme*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yeğin, I. (2013). *Sigortacılıkta Risk Yönetimi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldız, N. İ. (2011). *Müşteri İlişkileri Yönetimi Ve Türkiye Sigortacılık Sektöründeki Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Ankara.
- Yurttadur, M. ve Demirbaş, H. (2017). Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İGÜ Sos. Bil. Dergisi*, 4(2), 89-117.
- Yücesan, M. (1998). Türk Sigorta Sektörünü Bekleyen Globalleşme ve Sektörün Bugün İçinde Bulunduğu Sorunlarla Beraber Bu Günü Nasıl Karşılacağı Konusunda Görüşler. *Reasürör*, 27, 29-31.
- Yükçü, S. ve Baklacı, H. F. (1998) Sigortacılık Sektörünün Temel Sorun Alanları. *Reasürör*, 29, 6-17.